

Waterspiegel

Opinieblad van de Vereniging van waterbedrijven in Nederland (Vewin)

Inzetten op waterkwaliteit

'Zeer te spreken over
de samenwerking'

Peter Glas, UvW

'Knelpunten vooral
in de landbouw'

Hans van der Vlist, AcW

 Vewin

18de jaargang, nummer 5
december 2015

Colofon

Waterspiegel is een periodieke uitgave van Vewin, de Vereniging van waterbedrijven in Nederland. Waterspiegel brengt nieuws, achtergronden en opinies uit de wereld van (drink)water en aanverwante sectoren.

WWW.VEWIN.NL

UITGEVER

Philip Reedijk, Maas Communicatie
Maaskade 38, 3071 NB Rotterdam,
010 – 404 80 41,
www.maascommunicatie.nl

HOOFDREDACTEUR

Arjen Frentz, frentz@vewin.nl

REDACTIE

Renée Bergkamp, Arjen Frentz,
Amarins Komduur, Philip Reedijk

EINDREDACTIE

Philip Reedijk,
philip@maascommunicatie.nl

FOTOGRAFIE EN ILLUSTRATIES

Van Beek Images, Maas Communicatie/Tom Pilzecker, Brabant Water, Rijkswaterstaat, Oasen

ABONNEMENTEN

Waterspiegel wordt gratis toegezonden aan mensen die beroepsmatig betrokken zijn bij de watersector. Adreswijzigingen kunnen worden gericht aan Vewin, Postbus 90611, 2509 LP Den Haag. Verzoeken om een abonnement zijn ter beoordeling van de hoofdredactie: redactiewaterspiegel@vewin.nl.

Artikelen uit deze uitgave mogen worden overgenomen na toestemming van de uitgever. De gebruikte foto's zijn bedoeld als illustratie en hoeven niet de beschreven situatie letterlijk weer te geven. De redactie heeft zijn uiterste best gedaan om alle copyright-houders van gebruikt beeldmateriaal op te sporen. Indien u meent dat u rechtgebende bent, kunt u zich bij ons melden.

Waterspiegel wordt verzonden in een seal van biofolie. Deze mat-transparante folie is binnen 90 dagen volledig composteerbaar en mag dus in de GFT-bak. Biofolie is gemaakt van de reststoffen van maisproducten en aardappelzetmeel.

'Inzet op verbetering waterkwaliteit'

Waterkwaliteit krijgt steeds meer aandacht in de politiek en bij de rijksoverheid. In de aanloop naar een nieuw Nationaal Waterplan geeft de minister van IenM haar visie op enkele actuele waterkwaliteitsdossiers.

'Drinkwatersector zeer belangrijk voor innovatie'

Directeur Cees Buisman van Wetsus geeft aan waarin zijn instituut zich onderscheidt van anderen, en welke rol de drinkwaterbedrijven daarbij spelen. 'Nederland is één van de grootste etalages van drinkwater-technologie ter wereld.'

Advies AcW

Deze zomer presenteerde de Adviescommissie Water (AcW) een briefadvies over waterkwaliteit aan de minister van IenM, als opmaat voor een definitief advies in 2016. Voorzitter Hans van der Vlist geeft een doorkijkje naar de toekomst.

21

'Neem geen risico met de volksgezondheid!'

Zomer 2015: WML, Evides Waterbedrijf en Dunea zijn gestopt met de inname van Maaswater voor drinkwaterproductie, wegens vervuiling van het rivierwater door een chemische stof, pyrazool. Ria Doedel (directeur van WML) blikt terug op deze turbulente periode.

26

'Parallellen tussen energie en drinkwatersector'

Directeur André Jurjus van brancheorganisatie Netbeheer Nederland kijkt naar de toekomst van de energievoorziening en belicht enkele overeenkomsten en verschillen tussen de water- en de energiesector.

28

'Brussel moet geen eiland zijn'

Als portefeuillehouder Internationale Zaken was Gerard Doornbos ruim zes jaar medeverantwoordelijk voor het reilen en zeilen bij Bureau Brussel, het gezamenlijke kantoor van de Unie en Vewin. Hoe belangrijk is deze vooruitgeschoven post bij de EU eigenlijk?

Rectificatie

In Waterspiegel 4 (2015) is op pag. 26 een storende fout in de kopregel geslopen:

in plaats van 'gewasbeschermingsmiddelen' stond daar 'gewasbestrijdingsmiddelen'. Onze excuses hiervoor!

Afscheid Martien den Blanken (PWN)

‘Drinkwater, natuur, innovatie’

De waterwereld zwaaide eind oktober tijdens een mini-congres in Santpoort voormalig PWN-directeur Martien den Blanken officieel uit. Hij gaat met pensioen, na 22 vruchtbare jaren bij het drinkwaterbedrijf en in totaal zo’n 40 jaar in de watersector. In die periode kwam Den Blanken bekend te staan als een icoon van blauw-groene samenwerking en innovatie.

Den Blanken heeft een lange staat van dienst in de wereld van het drinkwater. In 1976 begon hij als hydroloog bij het keurings- en certificerings- en onderzoeksinstituut KIWA in Rijswijk. Vanaf 1986 was hij hoofd distributie en later adjunct-directeur bij de NV Waterleiding Maatschappij Limburg. Daarna kwam hij (in 1993) in dienst als directeur drinkwater bij PWN, waar hij vanaf 2005 algemeen directeur is.

Waterinnovaties

Onder zijn leiding is PWN Technologies opgericht om de waterinnovaties van PWN wereldwijd uit te dragen. Daarnaast is Den Blanken commissaris van Aquanet, de internationale dochteronderneming van PWN die met name actief is in Rwanda en Senegal. Sinds 1986 levert PWN een bijdrage aan het opzetten van goede drinkwatervoorzieningen in ontwikkelingslanden waar zuiver en betrouwbaar drinkwater niet vanzelfsprekend is. Aquanet voert de projecten uit, waarbij zij medewerkers van PWN inzet om hun kennis en ervaring te delen met de betrokken inwoners ter plaatse in de ontwikkelingslanden.

PWN is niet alleen verantwoordelijk voor het drinkwater in Noord-Holland, maar ook voor het beheer van het Noord-Hollands Duinreservaat en het Nationaal Park Zuid-Kennemerland. De Kennemer Duincampings, ook een 100%-dochteronderneming van PWN, exploiteren daar op duurzame wijze enkele campings.

Tot slot was Den Blanken als voorzitter van de Vewin-stuurgroep Bronnen & Kwaliteit nauw betrokken bij de nadere invulling van het Nationaal Waterplan, waardoor de waterkwaliteit en drinkwater nu meer aandacht krijgen. Als bestuurslid van Vewin trad hij altijd deskundig, duidelijk en diplomatiek op.

Onderscheidingen

Commissaris van de Koning Johan Remkes reikte op 30 oktober op het afscheidscongres in Santpoort de zilveren provinciepenning uit aan Den Blanken. Het college van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland heeft deze zilveren onderscheiding toegekend vanwege de verdiensten van Den Blanken voor de hoge kwaliteit van het drinkwater en de natuur, en daarmee het welzijn van de Noord-Hollanders.

Verder werd bekendgemaakt dat de dit jaar geopende en zeer innovatieve drinkwaterproductielocatie in Andijk voortaan als naam draagt: Drinkwaterproductiebedrijf Martien den Blanken. De oud-directeur liet weten zeer vereerd te zijn met deze vernoeming.

Tot slot is Den Blanken tot de eerste KWR Honorary Fellow benoemd. Deze titel is hem toegekend vanwege zijn zeer grote en langjarige inzet voor het ontwikkelen van een aansprekend Collectief Onderzoeksprogramma en het vergroten van de innovatieslagkracht van de Nederlandse watersector.

Diverse sprekers belichtten één of meerdere kanten van Den Blanken. Naast commissaris van de Koning Johan Remkes en Wim van Vierssen (directeur KWR), waren dit Renée Bergkamp (directeur Vewin), Piet Veel (ex-PWN) en Jonathan Clement (CEO PWN Technologies). Ook Alfred van Hall, dijkgraaf van waterschap Hunze en Aa's, leverde een bijdrage. Wat hun relatie met Den Blanken ook was, samengevat noemden alle sprekers de verbinding tussen drie kenmerkende woorden voor de vertrekkende directeur: drinkwater, natuur, innovatie.

In elke Waterspiegel vragen wij een gastcolumnist zijn of haar visie te geven op een actueel thema.

Drinkwater en geschiedenis

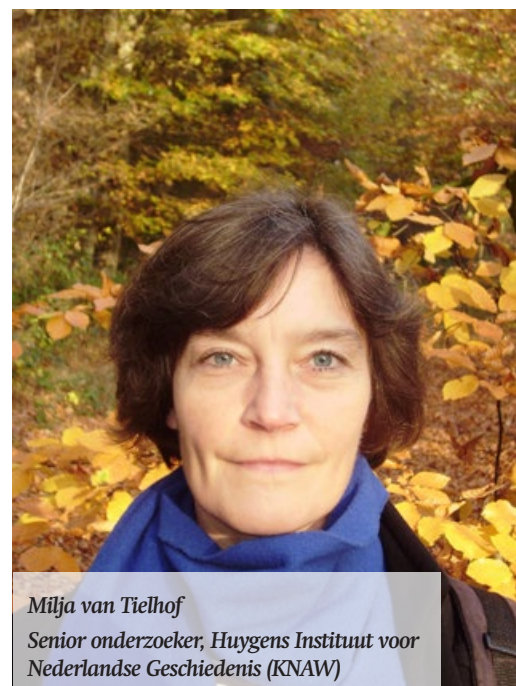
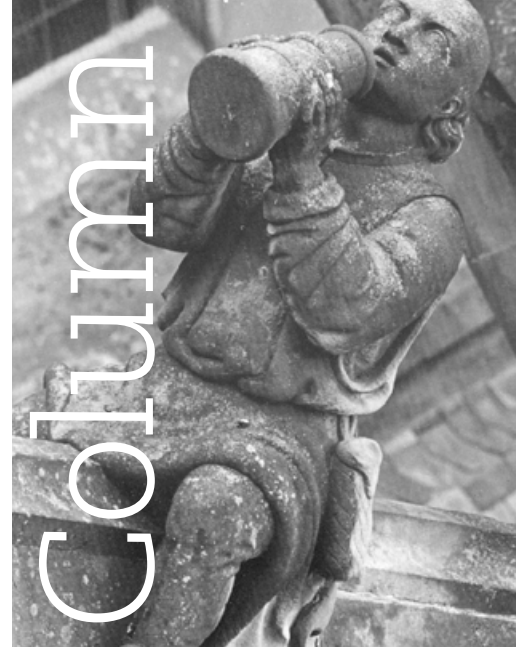
Vóór de komst van de waterleiding, in de negentiende eeuw, dronken mensen nauwelijks water. Dat is althans de gangbare opvatting van historici. Water was onbetrouwbaar, je werd er ziek van of ging er dood aan. Zoals tegenwoordig in arme landen, zo was het vroeger in Europa. Besmet water was de oorzaak van tyfus, cholera en andere vreselijke ziekten. Water drinken? Levensgevaarlijk! Alleen de allerarmsten deden dat.

Wat dronken mensen dan wel? De meest gehoorde opvatting is: veel bier. Dat was veilig, makkelijk te maken en goedkoop. Er was kwaliteitsbier van professionele brouwerijen – de Hollandse brouwers waren in de zeventiende eeuw wereldberoemd – en mensen brouwden ook thuis. Dat laatste was bier van matige kwaliteit, voor eigen gebruik. Alles bij elkaar bedroeg de consumptie volgens sommige historici gemiddeld een à twee liter per persoon per dag, dus inclusief de kinderen gerekend. Bij studenten deed dit verhaal het altijd goed. In colleges middeleeuwse geschiedenis was er altijd wel een student die vroeg of de mensen dan niet permanent dronken waren. Mijn antwoord dat je goed kunt wennen aan grote hoeveelheden bier, mits gespreid over de dag, ging er ook altijd in als koek.

Inmiddels kijk ik er heel anders tegenaan. Nieuwe studies laten zien dat mensen in de pre-industriële tijd wel degelijk water dronken, zelfs vaak en veel. Eigenlijk ook heel logisch: oppervlaktewater was toen nog vaak schoon en veilig. Ook vingen mensen regenwater op en in sommige gebieden waren goede waterbronnen. De consumptie van water varieerde sterk per plaats en per periode.

Het was goed opletten, want er was een breed ‘wateraanbod’. In Amsterdam had je bijvoorbeeld water uit de gracht, water dat met schuitjes uit de Vecht werd gehaald en water uit regenwaterbassins. De kwaliteit verschilde en lang niet alles was geschikt voor consumptie. Welk water mensen dronken, hing vooral af van wat ze wisten en dachten over de kwaliteit. In dat kader verschenen bijvoorbeeld waterinspecteurs en certificaten van oorsprong.

Tegenwoordig spelen ook juist die kennis en perceptie van de waterkwaliteit weer een grote rol. Er blijkt van alles in het water te zitten wat we niet zien en ruiken, maar waarom we niet gevraagd hebben. Gaat dit het vertrouwen van de consument aantasten? De geschiedenis kan ons laten zien welke rol kennis en perceptie van de waterkwaliteit spelen bij de waterconsumptie.

Milja van Tielhof
Senior onderzoeker, Huygens Instituut voor
Nederlandse Geschiedenis (KNAW)

Nationaal Waterplan

Grotere inzet op verbetering waterkwaliteit

Waterkwaliteit krijgt gelukkig steeds meer aandacht, niet alleen bij milieuorganisaties, waterbeheerders en drinkwaterbedrijven, maar ook in de politiek en bij de rijksoverheid. In de aanloop naar een nieuw Nationaal Waterplan werd afgelopen zomer de Verklaring van Amersfoort opgesteld. Ook de KRW staat door een recente uitspraak van het Europees Hof weer volop in de belangstelling. Hoog tijd om de minister van IenM enkele vragen voor te leggen over actuele waterkwaliteitsdossiers.

Eind 2009 heeft het kabinet het Nationaal Waterplan 2009 - 2015 vastgesteld, met maatregelen om te komen tot een duurzaam waterbeheer. Afgelopen jaar zijn belangrijke stappen gezet richting een Nationaal Waterplan voor de periode 2016 - 2021, met een vooruitblik richting 2050.

Het nieuwe Nationaal Waterplan legt het accent op de ruimtelijke inrichting: het kabinet wil ruimte en water beter en efficiënter met elkaar verbinden. Eén van de doelen van het plan is 'het bereiken van een goede waterkwaliteit en een gezond ecosysteem als basis voor welzijn en welvaart'. Het kabinet kiest voor een grotere inzet

op verbetering van de waterkwaliteit (meststoffen, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten, microplastics), zodat de Nederlandse wateren schoon en gezond zijn en er genoeg zoet water is.

Deze ambities moeten gezamenlijk ingevuld worden door iedereen die werkt aan de ruimtelijke inrichting van Nederland: alle overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen.

Onderdeel van het Nationaal Waterplan zijn naast de delta-beslissingen over waterveiligheid, zoetwatervoorziening en ruim-

telijke adaptatie onder andere ook de geactualiseerde plannen en maatregelenprogramma's die zijn gericht op het behalen van de Europese eisen voor waterkwaliteit. De ministerraad heeft in december 2014 ingestemd met het ontwerpvoorstel voor het Nationaal Waterplan van minister Schultz van Haegen van Infrastructuur en Milieu (IenM). Eind 2015 verschijnt het definitieve plan.

Excellentie, welke betrokkenheid heeft u met het Nederlandse drinkwater? Kunnen we spreken van passie of trots?

Schultz van Haegen: 'Tussen alle onderwerpen waar ik als minister verantwoordelijk voor ben, neemt water een speciaal plekje in. Ik vind ons water heel bijzonder. Zonder water is er geen leven. Ik vind het belangrijk dat iedereen weet hoe bijzonder het is dat er elke dag schoon water uit de kraan komt. Dat dat niet vanzelfsprekend is en dat daar dagelijks heel hard aan wordt gewerkt.'

'Mede daarom hebben we vorig jaar samen met de waterschappen, provincies, gemeenten en drinkwaterbedrijven de publiekscommunicatie 'Ons Water' geïntroduceerd. Om mensen meer bewust te maken van wat er allemaal bij komt kijken. Ons drinkwater behoort tot het beste ter wereld, daar ben ik heel trots op. De drinkwatersector is voortdurend in beweging en innovatief. Er worden nieuwe zuiveringstechnologieën ontwikkeld en toegepast, waarvoor ook in het buitenland grote interesse is. Zoals de nieuwe zuiveringsinstallatie van PWN in Andijk, die ik vorig jaar heb geopend. We lopen wereldwijd voorop.'

Prestaties drinkwaterbedrijven

Hoe bezieet u de resultaten van de drinkwaterbedrijven sinds de invoering van de Drinkwaterwet: voldoen de drinkwaterbedrijven aan alle eisen van de wet, zijn ze voldoende coöperatief, hebben ze de benchmarking goed geregeld, wat vindt u van de tariefstellingen, bent u tevreden over de kwaliteit van het drinkwater?

Schultz van Haegen: 'Ik ben daarover best tevreden. Ons drinkwater is van goede kwaliteit en voldoet aan de gestelde normen. Ik gebruik de term 'best tevreden', omdat we altijd scherp moeten blijven en nooit op onze lauweren mogen gaan rusten. Door die goede kwaliteit en continue levering zijn we in Nederland in zekere zin ook verwend. We gaan ervan uit dat er elke dag voldoende drinkwater van goede kwaliteit beschikbaar is. Uit recente gebeurtenissen met pyrazool in het Maaswater blijkt dat de wereld om ons heen zich doorontwikkelt, en dat geldt ook voor de drinkwatersector. Pyrazool is slechts één voorbeeld. Schoon drinkwater vergt continue aandacht, zowel als het gaat over de kwaliteit van drinkwaterbronnen als het risicomanagement van bron tot tap.'

'Ik heb intensief contact met de drinkwaterbedrijven en met Vewin, en dat ervaar ik als zeer constructief en prettig. Dat is belangrijk, omdat je soms snel gezamenlijk met een aanpak moet komen. Neem de situatie met pyrazool, toen kon ik binnen een week met de drinkwaterbedrijven en het waterschap tot een aanpak komen. Dan betalen de intensieve contacten zich uit.'

'Natuurlijk is er ook ruimte voor verbetering. De invoering van de Drinkwaterwet heeft duidelijkheid gebracht over de structuur

van de drinkwatersector, het toezicht en de rol- en taakverdeling. Iedereen heeft, denk ik, moeten wennen aan de nieuwe wetgeving. Ook de Tweede Kamer stelt regelmatig vragen over transparantie in de tarievenstructuur en het toezicht op tarieven en bedrijfsvoering. Ook daar constateer ik verbeteringen.'

'Daarnaast heeft de Drinkwaterwet op het gebied van de benchmarks voor verandering gezorgd. De eerstvolgende prestatievergelijking – over 2015 – wordt door de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) zelf uitgevoerd. Ik hecht groot belang aan de prestatievergelijking en de bijbehorende verbeterplannen. Het is een belangrijk instrument om de doelmatigheid in de drinkwatersector te blijven bewaken.'

Omgevingswet

Gaat u in de AMvB's van de Omgevingswet uw voorgenomen uitgangspunt hanteren dat voor lozingsactiviteiten gaat gelden: 'lozen is toegestaan, tenzij...'? En welke aanvullende waarborgen worden dan voor de drinkwaterfunctie in het leven geroepen?

Schultz van Haegen: 'Ik herken me niet in uw beeld van 'lozen mag, tenzij...'. De Omgevingswet geeft duidelijk aan waaraan de rijksregels over lozingen in oppervlaktewater in de uitvoering moeten voldoen. De regels beschermen en verbeteren de chemische en ecologische kwaliteit van het water. Alle passende preventieve maatregelen tegen verontreiniging moeten worden genomen, de best beschikbare technieken moeten worden toegepast en er mag geen significante verontreiniging worden veroorzaakt. Vele lozingen moeten op het vuilwaterriool plaatsvinden, en niet in oppervlaktewater of bodem. Ook geldt er voor vele lozingen een meldingsplicht, of een vergunningsplicht, als vooraf individuele beoordeling en toestemming nodig zijn. Lozen mag alleen, als aan al die regels wordt voldaan. Het is in de Omgevingswet en de AMvB's dus gewoon goed geregeld.'

'Ik vertrouw erop dat waterschappen het ook goed regelen voor de regionale wateren. En mocht dat niet gebeuren, dan stel ik daarvoor een instructie op. De waterkwaliteit mag niet achteruitgaan en we pakken een eventuele vervuiling aan bij de bron.'

'Het is in de Omgevingswet en de AMvB's dus gewoon goed geregeld.'

'Het incident met pyrazool in de Maas kun je niet vergelijken met een normale lozing van bekende stoffen. Pyrazool is wat wij noemen een 'opkomende stof', waarvoor we nog geen lozingsnormen, waterkwaliteitsnormen en drinkwaternorm hebben. De combinatie van instabiele zuivering en weinig water in de Maas leidde tot acute problemen. Daar is naar gehandeld, en nu bekijken we of voor een structurele aanpak wetten en regels moeten veranderen en er eventueel iets in de Omgevingswet moet komen.'

Hoe vindt u de vormgeving en het belang van de toekenning van het kenmerk 'nationaal belang' aan drinkwater?

Schultz van Haegen: 'Over het belang van drinkwater zijn we het allemaal eens: drinkwater is van levensbelang. In het Besluit kwaliteit leefomgeving van de nieuwe Omgevingswet wordt het nationale belang van drinkwater goed geborgd. Maar met de Omgevingswet ben je er niet. Drinkwater is een essentiële factor bij de afweging hoe we omgaan met onze ondergrond. Ik werk dan ook aan een Structuurvisie Bodem en Ondergrond, afgekort STRONG, waarin de drinkwaterbelangen zorgvuldig worden meegewogen. In de Omgevingswet en STRONG samen is het nationale belang van drinkwater goed geregeld.'

Welke rol vindt u dat de drinkwaterbedrijven moeten pakken in het BAW?

Schultz van Haegen: 'Vorig jaar heeft Karla Peijs het eindrapport van de Visitatiecommissie Waterketen opgeleverd, als onderdeel van het Bestuursakkoord Water. De Visitatiecommissie heeft haar werk goed gedaan: we hebben een goed beeld van de koplopers, het peloton en de achterblijvers en de samenwerking binnen de waterketen is goed van de grond gekomen. Ik vind dat de drinkwaterbedrijven een zeer constructieve rol vervullen in het BAW-proces.'

'Ik zie ook dat Vewin, de VNG en de Unie van Waterschappen elkaar uitstekend weten te vinden en dat er ook op regionaal niveau steeds meer vormen van samenwerking ontstaan. Ik juich dat toe,

omdat ik denk dat er voor alle partijen winst valt te halen. Het past natuurlijk ook helemaal in het denken van het Bestuursakkoord Water. Ik ben verheugd dat de sector nog steeds mogelijkheden ziet voor verdere samenwerking. Zo heb ik onlangs de 'Kansenkaart Waterketen' van alle partners samen in ontvangst mogen nemen. Dat stemt hoopvol voor de toekomst.'

Hoe ziet u de uitwerking van het werkprogramma waterkwaliteit en de te behalen doelstellingen van de KRW?

Schultz van Haegen: 'Er is al veel bereikt. Nergens in Nederland vinden we nog 'zwart', rottend water. In meren en rivieren wordt het water helderder. Hierdoor verschijnen weer waterplanten en neemt diversiteit aan vissoorten toe. Door een combinatie van verbetering van de chemische waterkwaliteit en de inrichting zijn vissoorten als de zalm en recentelijk de houting weer terug in Nederland en is in de zomer van 2015 zelfs steur uitgezet. Ook het Wereld Natuur Fonds ziet deze positieve trend in het water.'

'Maar er zijn ook opgaven. We zijn een klein, dichtbevolkt land. Dan is het per definitie moeilijker dan in een land als Zweden, waar je uren kunt rijden zonder een dorp tegen te komen. De risico's zitten vooral in de nieuwe stoffen die we in het oppervlaktewater, maar soms ook al in het drinkwater, aantreffen. Deze maand (december) gaan de nieuwe stroomgebiedbeheerplannen voor de Rijn, Maas, Schelde en Eems naar de Europese Commissie. Hiermee zetten we een volgende stap. Een aanvulling daarop is het Werkprogramma Schoon Water, dat we samen met regionale overheden en maatschappelijke organisaties hebben gemaakt. Bestaande afspraken over meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen moeten worden nagekomen en er komt een aanpak voor nieuwe stoffen als geneesmiddelen en microplastics.'

'En daarmee is het nog niet klaar. Om te zorgen dat alle partijen elkaar op dit thema vinden, zetten we ook het Bestuurlijk Platform Zoetwater in. Daarnaast worden de plannen uit het Werkprogramma Schoon Water de komende maanden geconcretiseerd en per onderwerp vastgelegd in een spoorboekje. We zullen de voortgang jaarlijks meten en maatregelen zo nodig bijstellen. Ik stel voor in het najaar van 2016 opnieuw een conferentie te organiseren, zoals afgelopen mei in Amersfoort, zodat we de resultaten met elkaar bespreken. In de Stuurgroep Water houd ik regie op dit proces. We kunnen dit alleen met alle partijen samen.'

Welke prioriteiten ziet u op het gebied van waterkwaliteit bij het EU-voorzitterschap van Nederland?

Schultz van Haegen: 'Ik bepleit bij de Europese Commissie onder meer een flinke modernisering van de drinkwaterregels, zodat we straks een goede aanpak hebben voor nieuwe stoffen die steeds vaker in het water voorkomen. Ook hoop ik op snelheid met de al eerder toegezegde geneesmiddelenstrategie, want die is voor Nederland heel belangrijk. Ik verwacht voorstellen in die richting echter pas volgend najaar. En uiteraard zal ik aandacht blijven vragen voor innovatie in de watersector, bijvoorbeeld met de conferentie van het European Innovation Partnership on Water in Leeuwarden op 10 februari.'

Waterbeeld

Elke dag zorgt Oaseo dat 750.000 klanten lekker en betrouwbaar drinkwater uit de kraan krijgen. Als waterprofessionals blijven we in ontwikkeling en ons vakmanschap verbeteren. We bouwen daarmee aan het drinkwaterbedrijf van de toekomst. Alleen het beste drinkwater is goed genoeg voor onze klanten in het Groene Hart van Nederland.

oaseo
drinkwater

Peter Glas, Unie van Waterschappen 'Steeds vaker samen optrekken'

Per 1 januari neemt Peter Glas na zes jaar afscheid als voorzitter van de Unie van Waterschappen (UvW). Hoe kijkt hij terug op die periode, en dan met name op de samenwerking met de drinkwaterbedrijven? Een exitgesprek met een man die al sinds 1983 'in het water' werkt, en voorlopig nog even doorgaat.

Peter Glas was als voorman van de Unie altijd zeer zichtbaar: gaat hij dat missen na 1 januari aanstaande?

Glas: 'Het zijn van dijkgraaf of voorzitter van de UvW is geen 9-tot-5-baan. Een week heeft zevenmaal 24 uur en daarbinnen doe je het werk dat moet worden gedaan. Ik ben sinds 2003 watergraaf van Waterschap De Dommel en ben daar gezegend met een zeer flexibel Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur. Dus toen ik in 2010 voorzitter van de Unie werd, hebben we een werkbare oplossing ontwikkeld. Maar, even afgezien van uitzonderlijke en zwaarwegende omstandigheden: het eigen waterschap gaat natuurlijk vóór! Ik ben onlangs opnieuw voor zes jaar benoemd tot watergraaf van De Dommel en verheug me enorm op de uitdagingen die we daar de komende periode gaan oppakken.'

Ziet u verschil in de manier van samenwerken van waterschappen en drinkwaterbedrijven tussen het moment dat u aantrad en tegenwoordig?

Glas: 'De algehele situatie in Nederland Waterland is de afgelopen tien, vijftien jaar sterk veranderd. Het eerste decennium van deze eeuw was een turbulente tijd: structuurdiscussies, fusies bij de waterschappen en grote bezuinigingsopgaven vanuit de rijksoverheid hielden de gemeoeders bezig. De gemeenten, de waterschappen en de drinkwaterbedrijven moesten in totaal 450 miljoen euro gaan besparen in de waterketen, zoals vastgelegd in het Bestuursakkoord Water.'

Constructieve samenwerking

'We hebben even gezocht naar de beste manier om dat aan te vliegen, maar ik denk dat we erin zijn geslaagd om een gezamenlijke

uitdaging te maken van iets, dat eerst vooral werd gezien als probleem. Samen ergens de schouders onder zetten bevordert de onderlinge verstandhouding, die de afgelopen jaren volgens mij dan ook flink is verbeterd. We werken inmiddels constructief samen op uiteenlopende terreinen.'

Op welke punten is een gezamenlijke lobby van de waterschappen en de drinkwaterbedrijven effectief?

Glas: 'We hebben een positieve gezamenlijke agenda ontwikkeld, met onderwerpen die te maken hebben met de grote ketens rondom de watercyclus. Op dossiers zoals watervervuiling door medicijnresten, nitraten en gewasbeschermingsmiddelen bestaan er gedeelde zorgen. De drinkwaterbedrijven en de waterschappen zijn het niet altijd 100% eens, en dat hoeft ook niet. Maar we hebben wel goed door wáár onze belangen parallel lopen. Daar kunnen we dus allebei ons voordeel mee doen, want samen kom je altijd verder. We zien dat er lokaal en regionaal steeds meer wordt samengewerkt, en dat we vooral ook bestuurlijk vaker samen optrekken. Discussies worden met open boeken gevoerd en er zijn geen verborgen agenda's. Een mooi voorbeeld is het gezamenlijke bureau dat onze belangen in Brussel behartigt.'

Zijn er onderwerpen waarop de samenwerking nog kan worden geïntensiveerd?

Glas: 'Ik zie nog mogelijkheden op het gebied van terugwinnen van grondstoffen en energie uit water. De waterschappen zijn – veelal afzonderlijk – bezig met initiatieven zoals de Energiefabriek en de Grondstoffenfabrieken. De drinkwaterbedrijven hebben dat cen-

traal geregeld in de Reststoffenunie. Ik denk dat er redenen zijn om te onderzoeken of daar een koppeling mogelijk is. Het lijkt voor de hand te liggen dat een centrale aanpak efficiënter is dan één vanuit 23 individuele waterschappen. Volgens mij snapt iedereen in de sector inmiddels wel dat ze uit hun kokker moeten komen, dat we allemaal een onderdeel zijn van iets groters. Door het actief sluiten van kringlopen kunnen we nog veel positieve resultaten bereiken.'

Na waterveiligheid komt er nu meer aandacht voor zoet water en waterkwaliteit; wat zijn daarbij volgens u de speerpunten en uitdagingen?

Glas: 'De doelstellingen van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) uit 2000 zijn helder. Maar Nederland gaat ze niet halen in 2015 en, zoals het er nu uitziet, ook niet na uitstel tot 2027. Er ligt nog een flinke opgave, variërend van nitraten, fosfaten en oude verontreinigingen, tot bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en nieuwe stoffen. Van een aantal gebieden is inmiddels duidelijk dat ze misschien nooit aan de norm kunnen voldoen, zoals bepaalde zand- en lössgronden.'

'Nederland ligt aan de ontvangende kant van enkele grote Europese rivieren, en voegt zelf – als dichtbevolkt en geïndustrialiseerd land met een grote agro-industrie – ook de nodige ongewenste stoffen aan het watermilieu toe. Daar moet echt iets aan gebeuren en dat stelt eisen aan alle ketenpartners: de overheid, de industrie, de gebruikers, de waterschappen, de drinkwaterbedrijven, enzovoort.'

Naar aanleiding van de pyrazolen-vervuiling van het oppervlaktewater in Limburg deze zomer: hoe voorkomen we zulke lozingen door bedrijven?

Glas: 'Zolang deze zaak onder de rechter is, kan ik daar namens de UvW niets over zeggen, anders dan dat de cocktail van stoffen die in het water terechtkomt een zorg is van de waterschappen. De achterblijvende normstelling en het tempo waarin nieuwe stoffen worden ontwikkeld, leiden ertoe dat wij in de praktijk niet-genormeerde stoffen tegenkomen in onze zuiveringen.'

Goede normstelling nodig

'Hier staan de ecologische en volksgezondheidsbelangen van de waterschappen en de drinkwaterbedrijven tegenover economische belangen van de industrie. Als waterbeheerders zijn de waterschappen bij vergunningverlening voor lozingen gehouden aan de geldende norm voor een bepaalde stof. Daarbij kunnen we nog speciale omstandigheden meenemen in de overweging, zoals een lage rivierafvoer. Maar zomaar zeggen: 'Die stof mag u niet lozen' kunnen we niet, tenzij er een harde norm aan ten grondslag ligt, gebaseerd op degelijk wetenschappelijk onderzoek. Een generiek 'Nee, tenzij...' voor nieuwe stoffen zou misschien beter zijn voor de waterkwaliteit, maar dat lijkt me niet haalbaar. Dat zou in ieder geval uit Den Haag moeten komen, want daartoe zijn de waterschappen niet bevoegd.'

In welke zin moet of kan handhaving strenger en effectiever, zoals is aangegeven in de Verklaring van Amersfoort?

Glas: 'Strengere handhaving kan alleen achteraf, als je iemand op heterdaad betrapt. Ik ben wel geneigd te denken dat toezicht belangrijker wordt, nu we – bijvoorbeeld onder de nieuwe Omgevingswet – minder met specifieke vergunningen, en meer met algemene regels gaan werken. Daarmee creëer je aan de voorkant dus meer ruimte voor burgers of bedrijven. En dat zul je moeten compenseren door intensiever toezicht aan de achterzijde.'

Intensiever handhaven

'Wij zijn altijd streng en alert, maar je hebt niet overal inspecteurs lopen en sensors zitten. Soms krijgen we een tip of zie je sporen van erfafspoeling in een sloot. Of je komt in een rwzi een specifieke stof tegen waarvan je weet dat er in een bepaald gebied maar één bron van kan zijn. Maar je bent niet altijd bij elke overtreding aanwezig. Strenger handhaven wordt dus moeilijk, hooguit intensiever, bijvoorbeeld met behulp van sensortechnologie. Technisch wordt dat steeds haalbaarder, de vraag is alleen of je het wilt. Want alle data die dat oplevert, moet weer verwerkt en geanalyseerd worden, en dat kost geld. Een interessante discussie, die ik als voorzitter

van UvW niet meer zal meemaken, maar de komende jaren als watergraaf van De Dommel zeker zal blijven volgen.'

'ZEER TE
SPREKEN OVER DE
SAMENWERKING'

Cees Buisman, Wetsus

‘Drinkwatersector zeer belangrijk voor de innovatie in Nederland’

Het landschap van kennisinstututen die zich bezighouden met water is zeer afwisselend: KWR, Stowa, TNO, Deltares, de verschillende universiteiten, PBL, RIVM. Een relatief jonge speler is Wetsus, gevestigd op de WaterCampus Leeuwarden. Directeur Cees Buisman vertelt waarin zijn instituut zich onderscheidt van andere.

Volgens Buisman is één van de belangrijke trends in de watersector dat de nadruk verschuift van civiele techniek naar proces-technologie. ‘Vroeger had je vooral ingenieurs nodig die putten konden aanleggen en daar infrastructuur op konden aansluiten, en dan was je als drinkwaterbedrijf ‘in business’. Inmiddels hebben we steeds vaker te maken met verzilting en vervuiling, en heb je vooral proces-technologen nodig om de kwaliteit van je eindproduct te kunnen garanderen. Wetsus vertegenwoordigt die verschuiving: je kunt ons het beste zien als een groep proceshoogleraren uit het hele land, die zijn verenigd rondom een waterprogramma. Onder de verantwoordelijkheid en begeleiding van zo’n 50 hoogleraren doen ongeveer 70 promovendi – Ph.D.’s noemen

wij ze – onderzoek bij ons in Leeuwarden. Daarmee zijn wij in feite de grootste water-universiteit ter wereld.’

Traditioneel ontwikkelen de Nederlandse drinkwaterbedrijven nieuwe technologie graag in eigen beheer, binnen het eigen bedrijf of via KWR. Ze gebruiken vervolgens contracting engineers om het uit te voeren. De waterschappen vliegen het anders aan en zetten grote consultancy-bedrijven in. ‘Gevolg hiervan is dat er in Nederland weinig voedingsbodems is voor zelfstandige, internationaal opererende proces-technologiebedrijven die onderzoek en research doen, zoals bijvoorbeeld Paques. Door die lacune zien we dat hier steeds vaker buitenlandse technologie wordt toegepast, en

dat is jammer, want dat kost banen. Als je als BV Nederland geld wilt verdienen met kennis op watergebied, zul je moeten investeren in een kennisinfrastructuur. En dat gebeurt dus bij Wetsus.’

Hoe doet u dat?

Buisman: ‘Wij hebben een analyse gemaakt van het Nederlandse innovatiesysteem en daaruit een aantal conclusies getrokken die ten grondslag liggen aan drie pijlers: onze kritische succesfactoren. Ten eerste: multidisciplinaire samenwerking door onderzoekers die fysiek in één onafhankelijk lab werken om zo kruisbestuiving mogelijk te maken. Ten tweede: bedrijven zoveel mogelijk inspraak geven bij de agenda van het researchprogramma. Ten derde: investeren

in persoonlijke groei van de medewerkers en onderzoekers.'

Financiering

Wetsus is in 2004 geboren uit een samenwerking van de provincie Friesland, Vitens, Paques en Hogeschool Van Hall. Aanvankelijk kwam de financiering van de samenwerkende noordelijke provincies, uit de aardgasbaten en uit het Compensatiefonds Hogesnelheidslijn. Inmiddels komt een deel ook uit het Topsectorenbeleid (TKI), van de provincie Friesland en van het ministerie van IenM. Uiteraard dragen ook de deelnemende bedrijven bij, doordat zij betalen voor hun lidmaatschap van één van de clusters waarin het onderzoeksprogramma van Wetsus is verdeeld. In ruil daarvoor hebben zij zeggenschap bij het invullen van de onderzoeksagenda.

Buisman: 'Ons streven naar internationalisering heeft als gevolg dat inmiddels 25% van de aangesloten bedrijven uit het buitenland komt. Wij willen hét Europese topinstituut zijn voor watertechnologie. Dat kunnen we trouwens niet alleen, daarvoor is nauwe samenwerking met andere kennisinstellingen, met het bedrijfsleven en de overheden hard nodig. Als je wereldwijd trendsettend wilt zijn, móét je samenwerken. Samen sta je sterker, niet alleen doordat je elkaar inspireert en verder helpt, maar ook omdat je krachten en fondsen kunt bundelen. Wat veel mensen zich niet realiseren, is dat vooroplopen tien maal duurder is dan bijblijven. Als je grote dingen wilt doen en Nederland wilt neerzetten als innovatief kennisland, zijn daar ook flinke overheidsinvesteringen in kennisontwikkeling voor nodig.'

Hoe belangrijk is de EU op dit gebied en welke kansen bieden de Europese investeringsprogramma's?
Buisman: 'Wetsus heeft drie hoofddoelen: de Nederlandse (en Friese) economie versterken door kennisontwikkeling, de samenwerking binnen Europa stimuleren, én een bijdrage leveren aan de internationale water- en milieuproblematiek. De EU heeft ons dit jaar uitgeroepen tot best practice voor regionale en wetenschappelijke samenwerkingen. Mede daarom kunnen wij ons nu European Centre of Excellence for Sustainable Water Technology noemen.'

'Als je trendsettend bent, kun je ervan uitgaan dat je bij subsidieprogramma's, die

zijn gebaseerd op excellentie, goede kansen hebt. Helaas is Horizon 2020 vooral georiënteerd op bedrijven en niet op universiteiten. Voor veel universiteiten is de EU inmiddels zo'n beetje de enige geldbron, omdat er nationaal steeds minder geld beschikbaar is. Daardoor is de concurrentie bij de verdeling van de subsidies voor Future Emerging Technologies enorm gegroeid: pas als je bij de beste 1,5% hoort, krijg je geld. Onlangs hebben wij binnen Horizon 2020 nog een Marie Curie-project voor people mobility binnengesleept: 3,5 miljoen euro voor salarissen voor internationale onderzoekers, dus dat sluit mooi aan bij onze ambities.'

Welke rol spelen de drinkwaterbedrijven binnen Wetsus?

Buisman: 'De Nederlandse drinkwatersector is zeer alert als het om innovatie gaat. Ze ontwikkelen zelf kennis – denk aan PWN en de UV-zuivering – en werken goed samen. De tien drinkwaterbedrijven zijn als de grootste investeerder in Wetsus ook een belangrijke inspiratiebron voor andere bedrijven om mee te doen. De drinkwaterbedrijven zijn daarom essentieel voor de innovatie van watertechnologie in Nederland. Het leuke is dat ze allemaal een eigen in-

novatiebeleid hebben. Met als gevolg dat ze werken vanuit nét even andere invalshoeken, bijvoorbeeld omdat de een grondwater als bron heeft en de ander oppervlakte- of duinwater. Daardoor hebben we binnen ons kleine landje eigenlijk tien 'Singapore's', die heel veel verschillende drinkwatertechnologieën ontwikkelen, testen en toepassen. Dat maakt Nederland één van de grootste etalages van drinkwatertechnologie ter wereld.'

Kunt u voorbeelden geven van actuele onderzoeken waarbij de drinkwatersector is betrokken?

Buisman: 'We hebben momenteel zo'n 100 onderzoeken, dus ik doe er altijd veel tekort. Maar deze wil ik toch noemen: de waterbrug, waarbij WBG, WMD en Brabant Water zijn betrokken. Daarbij onderzoeken we de dynamiek tussen watermoleculen. We werken aan een theoretisch model dat aantoonde dat je met een waterbrug een vierde fase van water kunt creëren, tussen ijs en water in. Dat levert allerlei nieuwe informatie op, onder andere omdat de chemie en de biologie in die fase anders is. We weten alleen nog niet hóé anders. Maar dat dit gevolgen kan hebben voor de zuivering, lijkt zeer aannemelijk.'

Adviescommissie Water (AcW)

‘Vanuit gedeelde urgentie werken aan verbeteren waterkwaliteit’

Afgelopen zomer presenteerde de Adviescommissie Water (AcW) een briefadvies over waterkwaliteit aan de minister van IenM. Het is de opmaat voor een definitief advies dat volgend jaar wordt verwacht. Voorzitter Hans van der Vlist vertelt meer over de werkwijze van de commissie en geeft een doorkijkje naar de toekomst.

Op hoofdlijnen constateerde de commissie in haar briefadvies van 15 juni jl. dat verbetering in de waterkwaliteit een gezamenlijke opgave is voor het rijk, de

waterbeheerders, het bedrijfsleven, de drinkwaterbedrijven en de burgers. Het advies had twee hoofdpunten, aldus Van der Vlist: ‘Volgens de AcW is er onvoldoende

zicht op het behalen van de doelen uit de Kaderrichtlijn Water. In 2000 is afgesproken om in 2015 bepaalde doelen te halen op het gebied van chemische en ecologische

waterkwaliteit. Nederland haalt de deadline van 2015 niet en heeft uitstel gevraagd tot 2027. Inmiddels begint duidelijk te worden dat zelfs dát niet wordt gehaald. Dat knelt om verschillende redenen. Ten eerste natuurlijk omdat we gewoon voldoende schoon en betrouwbaar water willen voor onze inwoners. Maar ook omdat we willen – en moeten – voldoen aan de Europese regelgeving. Daarnaast heeft Nederland een behoorlijke ambitie om zich internationaal neer te zetten als waterland bij uitstek. Dan is het niet handig als je je eigen winkel niet op orde hebt.’

Kennisagenda oppoetsen

‘Een tweede punt van het advies heeft ermee te maken dat we achter de feiten aanlopen. De KRW focust op een klein aantal stoffen die in 2000 bekend waren. Inmiddels worden talloze zogeheten ‘nieuwe stoffen’ aangetroffen in het oppervlaktewater: nieuwe geneesmiddelen en chemicaliën, microplastics, nanodeeltjes en ga zo maar door. Er is nog geen consensus over de ernst van deze ontwikkelingen, simpelweg omdat er te weinig kennis is. Je zult dus een behoorlijke impuls moeten geven om dit vraagstuk op de kennisagenda te zetten en er daarna beleid voor te ontwikkelen. Zonder wetenschappelijk onderzoek kun je geen normen stellen voor nieuwe stoffen, terwijl de waterschappen en de drinkwaterbedrijven daar wel om vragen.’

Gedeelde urgentie

‘Daarnaast geeft de commissie aan zich zorgen te maken over de manier waarop de problemen worden aangepakt. Bij de vraag wáár in de keten je moet ingrijpen, voert te vaak de financiële discussie de boventoon. Wij pleiten ervoor dat de belangrijkste spelers nu eerst gezamenlijk de knelpunten benoemen en een gedeelde urgentie uitspreken, zonder aan de voorkant al te bepalen wie wat moet betalen. Als je het eens bent over de knelpunten en waar je de problemen het beste kunt aanpakken, komt daarna de financieringsvraag wel.’

Hoe is het volgens uw commissie gesteld met de waterkwaliteit in Nederland en waar zitten de belangrijkste knelpunten?

Van der Vlist: ‘Je hoort vaak in algemene termen praten over de waterkwaliteit in Nederland. Maar er is niet één waterkwaliteit. We hebben een heel verfijnd watersys-

teem: op sommige plekken is het goed, op andere niet. En wat op de ene plek een knelpunt is, hoeft dat elders niet te zijn. Maar in grote lijnen kun je zeggen dat het de laatste decennia de goede kant op gaat, maar dat er een paar grote knelpunten zijn.’

Duurzaamheid en bronaanpak

‘Nederland voldoet niet aan de KRW-doelen, maar hoe erg is dat? Natuurlijk willen we voldoen aan de Europese regels, maar uiteindelijk doe je dit voor je eigen inwoners. Het gaat daarbij onder andere om volksgezondheid, maar ook om geld. Je kunt alle ongewenste stoffen wel ‘end of pipe’ uit het water zuiveren, maar dat kost steeds meer gemeenschapsgeld. Veel van die stoffen komen uit de landbouw; denk aan meststoffen, diergeneesmiddelen en gewasbeschermingsmiddelen. Ik denk dat het dé uitdaging van de komende jaren is om de omslag te maken naar een duurzame bronaanpak, waarbij de landbouw en de industrie niet meer ‘gratis’ de gevolgen van hun productiemethoden afwentelen op de samenleving.’

‘Een ander knelpunt dat wij hebben gesignaleerd, zijn de inconsistenties in het toelatingsbeleid, zowel in Brussel als nationaal. Enerzijds halen we de KRW-doelen niet, anderzijds wordt bij de toelating van geneesmiddelen en gewasbeschermingsmiddelen geen sluitende watertoets gedaan. Dat zou anders kunnen.’

Kunt u aangeven wanneer het definitieve advies van uw commissie aan de minister volgt en wat de hoofdlijnen zullen zijn?

Van der Vlist: ‘Afhankelijk van wanneer de minister haar waterkwaliteitsaanpak aan de Tweede Kamer voorlegt, presenteren wij ons definitieve advies, ik verwacht medio 2016. Ik kan daar nu nog niet op vooruitlopen, maar het is duidelijk dat we de lijn van het briefadvies van afgelopen zomer volgen. We zullen nader ingaan op de knelpunten in de landbouw, volgens ons toch de grootste bron van de problemen. Daartoe gaan we de komende maanden nader in gesprek met de belangrijkste stakeholders – de waterschappen, de drinkwaterbedrijven en de landbouwsector.’

Rol AcW

‘Vewin en de Unie van Waterschappen hebben al eerder opgeroepen tot het opstellen

van een Deltaplan Waterkwaliteit. De rol van de AcW is om bij dit soort discussies te kijken of de zorgen die stakeholders uiten, terecht zijn. Vervolgens kunnen we een bijdrage leveren aan het beantwoorden van de vraag waarop Nederland zou moeten focussen voor het oplossen van de problematiek. Wij zijn geen onheilsprofeet, maar geven een klein zetje aan een bal die al in beweging is. Onze werkwijze is dat we kennis verzamelen en eventuele knelpunten boven tafel proberen te krijgen. We hebben geen grote beleidsstaf, dus maken graag gebruik van de kennis van onze partners. Door onze denklijn daarna te iken aan de hand van meningen van verschillende deskundigen komen we tot een integrale visie die we presenteren aan het ministerie. Zoals het ook in onze taakomschrijving staat: ‘De AcW adviseert de minister, gevraagd en ongevraagd.’

Adviescommissie Water

De Adviescommissie Water adviseert de minister van Infrastructuur en Milieu, gevraagd en ongevraagd. De Adviescommissie Water (AcW) bestaat momenteel uit Hans van der Vlist (voorzitter), Ineke Bakker, Hans Bressers, Lieve Declercq, Koos van Oord, Henk Jan Overbeek, Sybe Schaap en Harry van Waveren, en vergadert ongeveer vijf keer per jaar.

Bij de voorbereiding van adviezen kan de commissie zich laten bijstaan door externe deskundigen. Ook kunnen desgewenst hoorzittingen worden gehouden over beleidsuitvoering en ontwikkelingen op het gebied van waterbeheer.

Elk jaar wordt een werkprogramma opgesteld, maar de uiteindelijke keuze van adviesonderwerpen hangt af van actuele ontwikkelingen en beleidsvragen. De commissie volgt de ontwikkelingen op de terreinen waarover zij eerder advies heeft uitgebracht en onderneemt, wanneer daar aanleiding toe is, vervolgacties.

Aan de Hofvijver

Jaco Geurts: 'Aandacht voor verzilting'

Verzilting van grond- en oppervlaktewater is een toenemend probleem, dat langzamerhand meer aandacht begint te krijgen. Dat bleek ook uit een recente motie van Jaco Geurts (CDA), waarin het kabinet wordt opgeroepen verzilting tegen te gaan. 'Mijn doel is met name: duidelijkheid voor de drinkwaterbedrijven.'

Nederland heeft op twee manieren te maken met verzilting, ofwel het zouter worden van drinkwaterbronnen. Ten eerste is er de zoute kwel, een natuurverschijnsel waarbij zout water vanuit zee door de diepe ondergrond trekt en in bronnen of bijvoorbeeld polders meer naar de oppervlakte komt.

De andere vorm treedt op bij hoog water op zee, al dan niet gecombineerd met lage rivierafvoeren. In zo'n situatie dringt een 'tong' van zout water diep de rivieren in die rechtstreeks uitmonden in zee. Doordat de zeespiegel stijgt vanwege de klimaatveranderingen, is de verwachting dat deze zouttongen in de toekomst vaker en heviger zullen voorkomen. Daardoor kan de zoutconcentratie bij innamepunten in het westen van het land zo hoog worden, dat de waterinname voor de drinkwaterproductie moet worden gestaakt. Gebeurt dit vaker of wordt deze situatie permanent, dan kan worden besloten een innamepunt te verplaatsen of te sluiten. Dit heeft uiteraard allerlei consequenties, zowel financieel als op het gebied van ruimtelijke ordening.

Urgent probleem

Toen hij zich bij zijn aantreden in de Kamer, in 2012, begon te verdiepen in het waterdossier, viel het Jaco Geurts op dat het onderwerp verzilting weinig aandacht kreeg in de politiek. 'Ik heb bij werkbezoeken in de landbouw, bij de waterschappen en de drinkwatersector gemerkt dat dit vooral in het westen van het land een groot probleem is. Daarom heb ik er een aantal keer aandacht voor gevraagd in bijvoorbeeld het Algemeen Overleg Water, maar ik kreeg toch steeds het gevoel dat de minister dit probleem te weinig onder ogen ziet. Ook het kennisinstituut Deltares gaf onlangs aan dat er bij innamepunten significante effecten te verwachten zijn van verzilting. Het leek me dus tijd voor actie.'

Motie

Op 22 september jl. nam de Tweede Kamer een motie van Geurts aan die ervoor zorgt dat verzilting van innamepunten voor drinkwaterproductie niet boven de norm mag komen. De drinkwatervoorziening is in de deltabeslissing Zoetwater benoemd als cruciale functie, die beschermd moet worden. De klimaatverandering en ingrepen in

het watersysteem hebben effecten op de verzilting van de innamepunten voor de drinkwatervoorziening. Drinkwaterbedrijven moeten voor de juiste investeringsbeslissingen duidelijkheid hebben over de zoutconcentratie bij de innamepunten op de lange termijn.

Duidelijkheid voor drinkwaterbedrijven

Geurts: 'Regeren is vooruitzien. Toen wij het idee kregen dat het kabinet onvoldoende garanties geeft om de verzilting tegen te gaan, hebben wij een motie ingediend om ervoor te zorgen dat dit wel gebeurt. Mijn doel is met name zorgen voor duidelijkheid voor de drinkwaterbedrijven met betrekking tot verzilting. Door onze waterhuishouding op een goede manier in te richten en het water optimaal te sturen, kunnen we voorkomen dat er waterinnamepunten gesloten moeten worden door verzilting. Er is een beperkt aantal innamepunten voor oppervlaktewater: als je er daar in een droge periode een paar van moet sluiten wegens verzilting en er doet zich een calamiteit voor, kunnen er problemen ontstaan voor de drinkwatervoorziening. Dit is misschien een worst case scenario, maar ik wil dat toch graag voorkomen, en dat kan ook prima, lijkt me.'

Optimale waterverdeling

De aangenomen motie vraagt het kabinet dan ook om de voorspelde verzilting boven de wettelijke norm van 150 mg per liter bij innamepunten voor de drinkwatervoorziening aan de Lek, de Noord, de Nieuwe Maas, het Amsterdam-Rijnkanaal en het Lekkanaal te voorkomen. Dat kan onder meer door juiste waterverdeling met behulp van onder andere stuwen en sluizen.

Geurts: 'Vroeger was het doel van waterbeheer toch vooral: zo snel mogelijk alles van oost naar west, het land uit en de zee in. Met het nieuwe Deltaprogramma is dit gekanteld en richten we ons meer op retentie; het vasthouden van water met het oog op een betere verdeling in de tijd. Dat betekent ook dat er minder doorstroming is, waardoor de zoutindringing via de rivieren gemakkelijker verloopt: er is immers minder 'tegendruk'. Daarnaast is op verschillende plekken in het land besloten om minder te spoelen, zoals vanuit het IJsselmeer richting de Waddenzee. Ook dat werkt verzilting in de hand. Mede daarom heb ik vorig jaar bij het begrotingsoverleg over water een motie ingediend om de optie van sluizen in de Nieuwe Waterweg verder te onderzoeken, zodat dit misschien eerder kan worden opgenomen in het Deltaprogramma.'

'Nederland beschikt over een hele creatieve watersector, die zonder twijfel in staat is de waterhuishouding zó in te richten dat dit soort problemen wordt ondervangen. Ik heb er alle vertrouwen in dat de waterschappen en de drinkwaterbedrijven de situatie onder controle houden, maar ik was er minder van overtuigd dat de minister dit onderwerp hoog genoeg op de agenda had staan. We wachten nu haar reactie, die medio 2016 zal komen, af en bezien de situatie dan opnieuw. Ondertussen kunnen we nadenken over de vraag waar deze motie verankerd zou moeten worden. Mogelijkheden genoeg, bijvoorbeeld nationaal in het Nationaal Waterplan of het Beheer- en ontwikkelplan van Rijkswaterstaat, en dan regionaal in het voorzieningenniveau.'

'KWALITEIT VAN DRINKWATERBRONNEN MAG
NIET ACHTERUITGAAN DOOR VERZILTING'

Meer duidelijkheid over KRW-normen

'Uitspraak Hof kan grote gevolgen hebben voor Nederland'

Wanneer een gemeente, provincie of waterschap een vergunning voor een specifiek project wil verlenen, zoals het lozen van warm water of vervuilende stoffen door een bedrijf, moet deze worden getoetst aan de waterkwaliteitseisen van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Dit heeft het Europese Hof onlangs bepaald. Waterspiegel vroeg Marleen van Rijswick wat dit voor de Nederlandse praktijk betekent.

In zijn uitspraak van 1 juli 2015 zegt het Hof dat overheden geen vergunning mogen afgeven, wanneer de te vergunnen activiteit leidt tot een achteruitgang van het desbetreffende waterlichaam. Deze uitspraak van het Hof is van groot belang, omdat overheden nu echt rekening moeten houden met de waterkwaliteitseisen bij vergunningverlening.

De Nederlandse wet- en regelgeving lijkt op belangrijke punten niet in overeenstemming te zijn met dit arrest, waardoor het voor Nederland vergaande consequenties kan hebben. Maar op Kamervragen van de SGP reageerde de minister van IenM begin oktober met de opmerking dat dit arrest voor de vergunningverlening geen gevolg zal hebben.

Prof. mr. Marleen van Rijswijk is hoogleraar Europees en nationaal waterrecht en leidt het Utrecht Centre for Water, Oceans and Sustainability Law. Zij houdt zich in het bijzonder bezig met de vraag hoe het recht kan bijdragen aan een billijk en duurzaam waterbeheer. *Wat is volgens haar de strekking van dit arrest?*

Van Rijswijk: 'Ik ben blij met dit vonnis, dat volgens mij grote gevolgen kan hebben. Ik denk dat de Nederlandse wetgeving moet worden aangepast. Wat er precies gaat gebeuren, hangt nu ook af van wat de rechter gaat oordelen in zaken waarin men zich beroept op dit arrest. Overigens verwacht ik niet dat de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State de hele Nederlandse wetgeving onderuit gaat halen, waardoor we – naar analogie van de fijnstof-problematiek van enige jaren geleden – het land 'op slot' zouden zetten.'

Meer duidelijkheid

'Het mooie van deze uitspraak is dat ze eindelijk wat licht werpt op de betekenis en juridische reikwijdte van de KRW. Lange tijd was er onduidelijkheid over een aantal belangrijke aspecten van deze richtlijn. Logisch ook, want het is complexe regelgeving met veel ruimte voor nationale invulling, vooral op het gebied van de ecologische waterkwaliteit.'

'Het Hof geeft duidelijk aan: 'Kijk niet alleen naar artikel 4, maar beschouw het gehele systeem van de richtlijn'. Nederland focuste

tot nu toe niet zozeer op de doelstellingen van de KRW, maar meer op het nemen van de maatregelen uit de nationale en regionale waterbeheerplannen. Daar haalt het Hof nu echt een streep door: het doel is het halen van de kwaliteitseisen in de KRW. En de richtlijn biedt daar een onderling samenhangend geheel van instrumenten voor.'

Programmatische aanpak

'De Nederlandse wetgever heeft bij de implementatie van de KRW in de Waterwet gekozen voor een programmatische aanpak: het vertalen van de kwaliteitseisen naar waterbeheerplannen. Daaraan heeft men een lichte juridische binding gekoppeld: een plan moet 'rekening houden' met de KRW-doelen. Dat biedt de nodige beleidsruimte aan de betrokken besturen om af te wijken: de zogeheten inherente afwijkingsbevoegdheid. Dit ondanks de duidelijke uitzonderingen die zijn opgenomen in het Besluit kwaliteitseisen.'

'Dezelfde lichte juridische binding bestaat er bij de vergunningverlening. Ook daar hoeft alleen 'rekening' te worden gehouden met het waterbeheerplan. Daarbij is van belang dat de rechter – als er sprake is van beleidsvrijheid – inhoudelijk slechts marginaal toetst. Bovendien geldt een plan alleen voor het bestuursorgaan dat het heeft opgesteld. Ook zijn activiteiten die op andere beleidsterreinen dan water zijn gereguleerd, maar moeilijk te beïnvloeden door de waterbeheerder voor wie de waterplannen gelden.'

'De problemen met de waterkwaliteit worden veroorzaakt door een veelheid van factoren en actoren. Maar een waterbeheerder is niet bevoegd om maatregelen te nemen op veel gebieden die belangrijk zijn voor de waterkwaliteit – meststoffen, toelating van bestrijdingsmiddelen, verkeer/vervoer of de vestiging van industrie. Voor de verbetering van de waterkwaliteit ben je dus afhankelijk van vele instanties. En je moet maar afwachten welk belang die partijen aan dit onderwerp hechten. Helaas realiseren weinig mensen zich dat binnen de eisen voor goede ecologie ook de normen voor bestrijdingsmiddelen en meststoffen besloten liggen.'

Focus op verbetering

Van Rijswijk pleit ervoor om niet alleen te focussen op 'geen kwaliteitsachteruitgang', maar vooral ook op de verbeteringsdoelstelling van de KRW. Het Hof van Justitie verwijst hier ook naar. 'De KRW verplicht immers om drinkwater te maken met steeds minder zuiveringsinspanning. Dat betekent dus: schonere bronnen! En dat staat haaks op het toestaan van verslechtering, zelfs al gaat het maar om één kwaliteitsparameter. Het Hof geeft nu aan dat de verbeteringsverplichting net zo belangrijk is als het verbod op achteruitgang.'

'Dit arrest maakt klip en klaar dat zelfs als er maar één KRW-parameter verslechtert, een lozing al niet mag worden toegestaan. Tenzij er afdoende voorschriften aan een vergunning of andere toestemming (alge-

Van Rijswick: 'Arrest is stevig instrument voor drinkwaterbedrijven'.

mene regel, bestemmingsplan, enzovoort) kunnen worden verbonden om die achteruitgang te voorkomen. Dat haalt de uitspraak van de Raad van State onderuit, die – met een verwijzing naar de Memorie van Toelichting – het Bkmw zó uitlegt dat je stoffen mag lozen die zorgen voor een kwaliteitsvermindering, mits het waterlichaam als geheel daardoor niet in een lagere klasse terechtkomt.'

Aanvullend onderzoek

Bij de voorbereiding van de huidige Waterwet in 2009 heeft Van Rijswick in samenwerking met Vewin, de Unie van Waterschappen, het RIVM, het ministerie van IenM en het Planbureau voor de Leefomgeving onderzoek gedaan naar de betekenis van de kwaliteitseisen. Het arrest van het Hof bevestigt de conclusies van dat onderzoek.

Van Rijswick: 'Het zou goed zijn als we nu – zes jaar later – opnieuw met alle betrokken partijen naar dit onderwerp kunnen kijken. En dan met als uitgangspunt: hoe kunnen we de Nederlandse situatie in overeenstemming brengen met het Europese recht, zonder dat Nederland 'op slot' gaat? Ik denk dat de stakeholders snel in actie moeten komen, want er komt een hele nieuwe generatie waterplannen aan. Ik kan me voorstellen dat naast een eventuele wijziging van de wetgeving, een aanpassing van de waterbeheerplannen al te drastische consequenties kan voorkomen. Die plannen dienen immers mede als toetsingskader én motivering voor de vergunningverlening.'

'Als de nieuw te nemen besluiten de facto in overeenstemming zijn met de vereisten van de KRW en gedragen worden door een goede motivering, die voortvloeit uit plannen die voldoen aan de KRW-eisen, kan al te groot leed worden voorkomen. Ook de lagere over-

heden hebben hier dus een eigen verantwoordelijkheid. Daarbij is van belang dat de minister heeft aangegeven dat zij voorlopig de bestaande wetgeving niet aanpast. Je moet ook niet wachten met het zoeken naar een oplossing tot je voor de rechter staat. Het uiteindelijke doel is effectief beleid om de KRW-doelen te bereiken en daar zal iedereen een steentje aan moeten bijdragen.'

Betekent dit arrest dat er ook in ons land rechtstreeks aan de normen moet worden getoetst die gelden voor oppervlaktewater waar drinkwater van wordt gemaakt?

Van Rijswick: 'Dat zou je kunnen afleiden uit dit arrest. Het Hof zegt dat alleen toetsing aan een beleidsplan – en dat zijn de waterbeheerplannen – niet genoeg is. Maar de Europese rechter geeft niet expliciet aan dat er een directe koppeling moet zijn tussen kwaliteitseisen en vergunningverlening en overige besluiten die van invloed zijn op de waterkwaliteit. Er is dus nog enige ruimte voor hoe de koppeling dan wel moet worden vormgegeven. Overigens worden de meeste lozingen niet meer via individuele vergunningen, maar via AMvB's geregeld. En eenmaal vastgesteld kun je daartegen niet in beroep gaan.'

'Deze uitspraak geeft volgens mij aan dat de huidige programmatische aanpak in Nederland niet voldoet, nu de kwaliteitseisen alleen een juridisch beperkte rol spelen bij het vaststellen van beleidsplannen. En dan nog alleen op het terrein van het waterbeheer. We zullen moeten afwachten wat de rechter gaat doen in concrete gevallen. Maar het is duidelijk dat dit arrest de drinkwaterbedrijven een stevig instrument in handen geeft om bezwaar te maken tegen bepaalde vergunningen.'

Initiatief bij stakeholders

'Van de kant van de minister hoeven we, gezien haar brief aan de Tweede Kamer, voorlopig niets te verwachten. Het initiatief moet komen van de andere stakeholders. En dan met name de bevoegde overheden op de voor de waterkwaliteit relevante beleidsterreinen en de belanghebbenden bij de vergunningen: de aanvragers en de indieners van bezwaren of beroepen. Voor Vewin is het ook zaak om bij de uitwerking van de AMvB's en ministeriële regelingen op grond van de Omgevingswet alert te blijven en ervoor te zorgen dat dit onderwerp goed wordt geregeld.'

'GEEN VERGUNNING VOOR
PROJECT ALS WATERKWALITEIT
ACHTERUIT GAAT'

Pyrazool in de Maas

‘Neem geen risico met de volksgezondheid!’

Zomer 2015: Nederland wordt opgeschrikt door de mededeling dat WML, Evides Waterbedrijf en Dunea zijn gestopt met de inname van Maaswater voor drinkwaterproductie. Het rivierwater is sterk vervuild door een chemische stof, pyrazool. Vier maanden later kijkt Ria Doedel, directeur van WML, terug op deze turbulente periode.

Het ministerie meldt op 5 augustus 2015: ‘De vervuiling van de Maas is het gevolg van een niet goed functionerende afvalwaterzuiveringsinstallatie (IAZI) op het Chemelot-terrein in Geleen, die via het zijriviertje Ur loost op de Maas. Het gaat om een relatief onbekende stof, pyrazool, die ontstaat bij de productie van acrylonitril. De concentratie in de Maas is hoger dan in de Drinkwaterregeling is aangegeven.’

Alarmmonster

Al ruim een maand eerder waren bij WML de alarmbellen gaan rinkelen en stopte het bedrijf toen al met het innemen van Maaswater, aldus Ria Doedel: ‘Wij monitoren – net als de andere drinkwaterbedrijven – onbekende antropogene stoffen in het oppervlaktewater aan de hand van een screeningsmethode. Op 9 juli hebben wij in een zogeheten alarmmonster een

onbekende stof aangetroffen, die de werknaam Aqua 033 kreeg. We hebben vervolgens KWR gevraagd vast te stellen wat dit zou kunnen zijn. Dat is een vrij complex proces waarbij op basis van de moleculaire structuur steeds meer stoffen worden uitgesloten. Uiteindelijk blijft een groep over, waarvan via referentiestoffen wordt bepaald wie de echte boosdoener is. Aqua 033 bleek pyrazool te zijn.’

Luie bacteriën

‘Omdat wij de lozing eerder al hadden herleid tot Chemelot, konden we nu met de beheerder van de IAZI, Sitech, snel vaststellen van welk bedrijf pyrazool afkomstig was: de ACN-fabriek die acrylonitril produceert. Normaliter zorgden bacteriën in de IAZI voor de afbraak van de pyrazolen, maar na een buitengebruikstelling van enkele weken hadden deze organismen geen ‘honger’ meer en deden ze hun werk niet. Het reacteren van de bacteriën nam meer tijd in beslag dan tevoren gedacht.’

Crisis Expert Team Milieu en Drinkwater

‘Er bleek over pyrazool relatief weinig bekend te zijn. Daarom hebben wij aan het RIVM gevraagd een norm af te geven voor een humaan-toxologische waarde waar wij ons aan moeten houden bij het produceren van drinkwater. Dit was niet op korte termijn mogelijk, waarna wij het Crisis Expert Team (CET) Milieu en Drinkwater van de Inspectie Leefomgeving en Transport hebben benaderd.’

‘Het CET heeft een voorlopige richtwaarde opgesteld, op basis waarvan de minister van IenM vanuit haar ministeriële bevoegdheid een richtwaarde voor twee jaar heeft bepaald. Pas op dat moment hadden de

drinkwaterbedrijven weer een handelingsperspectief. WML heeft de optie om voor de waterwinning terug te vallen op diep grondwater, dus voor ons was de situatie niet zo kritiek. Maar Evides kan dat niet, waardoor ze moesten interen op hun spaarbekkens, terwijl ze door de hete zomer al minder voorraden hadden dan gewoonlijk. Dunea moest de inname uit de Afgedamde Maas staken en gaan innemen uit de Lek. Bij elkaar heb je het dan wel over de drinkwatervoorziening van enkele miljoenen mensen!’

Lozingen structureel?

‘Na flink aandringen van onze zijde is er bestuurlijk overleg geweest, dat een afspraak opleverde van een grens van 1 microgram per liter rivierwater. Maar Sitech bleek – ondanks vele beloften en maatregelen – niet in staat die norm te halen: de lozingen gingen dus gewoon door. Dat is ook het bijzondere van deze casus: het was geen korte pieklozing, maar een langdurig doorgaande lozing. Na zes tot acht weken leek het erop dat de IAZI een beetje stabiel werd, maar bij de minste of geringste wijziging in de aangeboden stoffen steeg de concentratie pyrazool in het effluent tot soms wel 500 microgram per liter! In de hele periode waarin we polaire stoffen meten – ruim acht jaar bij

Evides, twee jaar bij ons – hebben we nog nooit zulke pieken gezien: de IAZI werkte eerder dus wél goed. Waarom Sitech het nu niet voor elkaar krijgt, is mij onbekend, maar het is wel zorgelijk dat we vier maanden later nog steeds geen vooruitgang zien.’

Heeft u Sitech aangeboden hiermee te helpen?

Doedel: ‘Uiteraard hebben de drinkwaterbedrijven direct, begin augustus, expertise aangeboden, maar daar wilde Sitech toen geen gebruik van maken. Inmiddels is die houding veranderd en heeft men ons gevraagd om mee te helpen aan een structurele oplossing.’

Welke gevolgen hebben deze lozingen voor de drinkwatervoorziening?

Doedel: ‘Vooropgesteld: de drinkwatervoorziening is hierdoor nooit in gevaar gekomen. Maar de gevolgen zijn enorm, zowel organisatorisch als financieel. WML neemt op dit moment nog geen Maaswater in en is tijdelijk over moeten stappen op (diepe) grondwaterwinning. Voor de betrokken 75.000 klanten betekent dat een stuk ‘harder’ water dan ze gewend zijn. De grote zakelijke klanten zijn geïnformeerd over de gewijzigde samenstelling van het water, zodat zij de parameters van hun productieprocessen daarop kunnen aanpassen. We

hebben hoge kosten moeten maken voor de verschillende laboratoriumonderzoeken.

Juridische gevolgen

Dunea, Evides en WML hebben in september bezwaar gemaakt tegen een gedoogbeschikking van Waterschap Roer en Overmaas, die de lozing zes maanden mogelijk maakt. De waterbedrijven vinden dat er sprake is van een onrechtmatige besluitvorming, waarbij onvoldoende rekening is gehouden met het zwaarwegende algemene belang van de openbare drinkwatervoorziening. Ze verwijzen daarbij naar de uitspraak van de minister van IenM dat het waterschap er alles aan moet doen om de lozing te verminderen of te beëindigen.

Doedel: 'Wij dringen er op aan dat de concentratie pyrazool zo spoedig mogelijk wordt teruggebracht naar een lagere concentratie. Samen met haar klanten heeft WML er alle belang bij dat er op korte termijn meer duidelijkheid komt. Gezien het spoedeisend belang hebben WML en Dunea daarom een voorlopige voorziening aangevraagd. In deze procedure wordt de rechter gevraagd een uitspraak te doen over de toegestane concentratie en de looptijd van de gedoogbeschikking.'

Wat kun je doen om dit soort crises te voorkomen?

Doedel: 'Hoewel we er niet blij mee zijn, horen pieklozingen er een beetje bij als je oppervlaktewater inneemt uit een internationale rivier. Daar zijn de drinkwaterbedrijven ook op ingericht. Maar dit soort langdurige lozingen zijn echt een probleem. We hebben in Nederland het Maas- en Rijnwater benoemd tot één van de bronnen voor de productie van drinkwater. De wetgever is klip en klaar: je mag geen stoffen toevoegen aan het oppervlaktewater, die leiden tot een verslechtering van de kwaliteit. Dus als je een nieuwe stof gaat lozen die tot verslechtering leidt, handel je in strijd met de wet.'

Protocol

'Al met al is dit een complex geval, dat nog niet eerder was voorgekomen. We zijn daarom met het ministerie in gesprek over een protocol voor dit soort situaties. Daarin wordt vastgelegd wie waarvoor bevoegd is en hoe zo snel mogelijk een handelingsperspectief kan worden gegeven aan de drinkwaterbedrijven.'

Verzoek toegewezen

Op 18 november heeft de rechtbank in Roermond het verzoek om een voorlopige voorziening van de drinkwaterbedrijven WML en Dunea toegewezen. De rechter is het met de drinkwaterbedrijven eens dat er bij de pyrazoollozingen sprake is van overtreding van de Waterwet, en heeft bepaald dat de toegestane concentraties pyrazool in het Maaswater moeten worden gehalveerd. Daarbij constateerde de rechter dat bij het opstellen van de gedoogbeschikking te weinig aandacht is besteed aan de milieubelangen en aan de (financiële) belangen van de drinkwaterbedrijven.

Welke rol speelt de nieuwe Omgevingswet in dit soort situaties?

Doedel: 'De Omgevingswet heeft als achtergrond het verminderen van de regeldruk en administratieve lasten. Dat heeft bij vergunningverlening geleid tot de formulering 'Lozen mag, tenzij...'. De drinkwatersector loopt hier al langer tegen te hoop en wil dit veranderen in 'Lozen mag niet, tenzij'. Je moet vanwege de bescherming van de drinkwaterbronnen eenvoudigweg een toetsingsmoment inbouwen vóór een lo-

zing. Vewin roept alle Eerste Kamerleden op deze wijziging bij de behandeling van de Omgevingswet aan te brengen. Deze pyrazool-casus onderstreept het belang hiervan nog eens ondubbelzinnig.'

Voorzorgsnorm

'Daarnaast gaat het ministerie van IenM na of er in het Besluit kwaliteit leefomgeving een voorzorgsnorm kan worden opgenomen ter bescherming van het oppervlaktewater. Zo'n norm zou een handelingsperspectief bieden aan de waterschappen bij de uitvoering van hun handhavende rol. Dat is hard nodig, want zolang de onderzoeken naar deze stof niet zijn gevalideerd, kan geen definitieve norm worden vastgesteld. Er wordt naar gestreefd om begin 2016 een voorlopige norm af te geven, in afwachting van de uitslag van het wetenschappelijke onderzoek.'

Wat is voor u de belangrijkste les van dit incident?

Doedel: 'Het belang van de kwaliteit van ons drinkwater en onze bronnen moet buiten elke discussie staan. Er is geen groter belang dan gezondheid. Natuurlijk kun je proberen een evenwicht te zoeken tussen economische- en gezondheidsbelangen. Maar neem geen risico's met onbekende stoffen, want schade aan de gezondheid kan onomkeerbaar zijn.'

'LOZEN MAG NIET, TENZIJ'.

Digitale veiligheid hoog op de agenda

Cyberdreigingen boven water

Op 3 november jl. bezochten zo'n 65 ICT-professionals en leidinggevenden uit de drinkwatersector in Den Haag het seminar 'Cyberdreigingen boven water – Bent u zich bewust van de risico's en business impact?'. Hiermee willen Vewin en het Water ISAC een impuls geven aan het cybersecurity-bewustzijn in de drinkwatersector.

Leveringszekerheid en continuïteit staan in de drinkwatersector hoog op de agenda; dat moet ook wel bij een product dat zó essentieel is voor de volksgezondheid als drinkwater. Zoals Renée Bergkamp, directeur van Vewin, tijdens haar inleiding aangaf, behoort de drinkwatervoorziening tot de hoogste categorie van de vitale infrastructuur. Een grote verstoring in de levering van drinkwater leidt al snel tot maatschappelijke ontwrichting, ook door

cascade-effecten in andere (vitale) sectoren. Het is daarom van groot belang dat de drinkwatersector zich adequaat beschermt tegen digitale dreigingen en inbreuken.

Cybersecurity-bewustzijn

Steeds meer processen zijn geautomatiseerd, in alle sectoren van de samenleving, dus ook in de drinkwatersector. De afhankelijkheid van ICT groeit nog steeds en daarmee ook de schade die aan (vitale)

belangen kan worden toegebracht. ICT-beveiliging is essentieel, net als crisispreparatie voor als het tóch een keertje misgaat. Dit alles begint bij bewustwording over de risico's en de impact van ICT-incidenten op de drinkwatervoorziening.

Bewustwording van cybersecurity is dit jaar ook het centrale thema van de campagne Alert Online, waarbij de drinkwatersector via dit seminar aansloot.

Samenwerking is essentieel

Een belangrijk onderdeel van cybersecurity is sectorbrede samenwerking. In 2006 heeft de drinkwatersector een ISAC (Information Sharing and Analysis Center) opgericht, naar Amerikaans model. Hierin delen de tien drinkwaterbedrijven informatie over cyberdreigingen, incidenten en best practices. Onlangs is ook een 24/7 webportal ingericht voor operationele en tactische samenwerking op het gebied van cybersecurity, detectie, preventie en response. Via deze webportal delen bedrijven real-time cybersecurity-dreigingen en incidenten. Een incident of aanval bij de één is een waarschuwing voor de ander.

Samenwerking is essentieel voor succes, tussen de bedrijven onderling én met de overheid, zoals met het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC). Han Schutte, hoofd Marktonwikkelingen & Partnerschappen bij het NCSC benadrukte in zijn presentatie het grote belang hiervan: 'Door tijdig informatie te delen, voorkom je incidenten. We zullen nog veel meer moeten gaan samenwerken en oefenen, omdat de digitale dreiging snel toeneemt, en de risico's en impact steeds groter worden.'

Aan de slag

Marcel Jutte van Hudson Cybertec gaf in zijn presentatie talloze voorbeelden van reële cyberdreigingen en incidenten die overal ter wereld dagelijks plaatsvinden. 'Cyber security steunt op drie pijlers: technologie, organisatie en de mens', aldus Jutte. Hij benadrukte het belang van een goed cybersecurity-beleid in een organisatie. 'Maar absoluut essentieel is veiligheidsbewustzijn bij alle medewerkers!'

Om het verhaal van Jutte te illustreren gaf Kees van Overveld van ABB een hack-demo, waarbij hij met een ogenschijnlijk betrouwbaar phishing-mailtje letterlijk in één klik de besturing van de laptop van een thuiswerkende proces operator kon overnemen.

Na de hack-demo moesten de drinkwaterprofessionals zélf aan de slag. De tien drinkwaterbedrijven streden in een simulatiespel van Kaspersky tegen elkaar om fictieve hackaanvallen op de procesautomatisering van hun waterbedrijf zo spoedig mogelijk te verhelpen. Samenwerking, snelheid, competitie en vindingrijkheid vierden hoogtij, met drinkwaterbedrijf PWN als uiteindelijke winnaar.

‘EEN INCIDENT OF
AANVAL BIJ DE ÉÉN
IS EEN WAARSCHUWING
VOOR DE ANDER’.

Alert Online: digitaal verantwoord ondernemen

De campagne Alert Online – een gezamenlijk initiatief van overheid, bedrijfsleven en wetenschap – wil de kennis over online veiligheid vergroten en stimuleren dat mensen daar naar handelen. Bij jong en oud en van werkvloer tot boardroom.

Nederland behoort bij de landen met de meeste internetaansluitingen. En nergens in Europa maken zoveel mensen gebruik van internetbankieren als in Nederland. We zijn altijd en overal online. Dat geeft Nederland een voorsprong en biedt kansen voor innovatie en economische groei. Maar het betekent ook dat iedereen zich bewust moet zijn van gevaren en risico's. Met één muisklik kun je onbedoeld een heel netwerk besmetten of liggen al je privé- of klantgegevens op straat. Dit vraagt dat iedereen bewuste keuzes moet maken bij het gebruik, de aanschaf en het onderhoud van ICT, thuis en op het werk. Zo draagt iedereen bij aan een veilig digitaal Nederland waarin we zorgeloos kunnen profiteren van de kansen die ICT biedt.

Alert Online liep dit jaar van 26 oktober tot en met 6 november 2015. Vewin is partner van Alert Online.

André Jurjus, Netbeheer Nederland

‘Parallellen tussen energie en drinkwatersector’

Netbeheer Nederland is de brancheorganisatie van alle energienetbeheerders, dus zowel voor gas als elektriciteit. Directeur André Jurjus kijkt naar de toekomst van de energievoorziening en belicht enkele overeenkomsten en verschillen tussen de watersector en de energiesector.

Water en energie zijn belangrijke publieke voorzieningen, van vitaal belang voor de samenleving. De drinkwaterbedrijven en de energienetbeheerders vinden beide hun oorsprong in overheidsorganisaties en hebben ook nu nog gemeenten en provincies als aandeelhouder. De belangen lopen dus regelmatig parallel, aldus André Jurjus, de directeur van Netbeheer Nederland. ‘Beide sectoren hebben een uniek product dat wordt gedistribueerd via een landelijk en fijnvertakt netwerk dat tot de vitale infrastructuur van ons land behoort. Er is één groot verschil: de energiemarkt bevindt

zich momenteel in een transitiefase, waarvan we nog niet precies weten hoelang die gaat duren en waar die eindigt.’

Energietransitie

‘Op het gebied van elektriciteit is de wereld bezig met een overstap naar duurzame stroom, die steeds vaker decentraal zal worden opgewekt. In wezen is het energiesysteem aan het omkeren: de consument gaat in toenemende mate zelf beslissen over de manier waarop hij energie afneemt – of produceert! Zon, wind en water zul-

len een steeds groter aandeel in onze energievoorziening innemen. Dat heeft enorme gevolgen voor de manier waarop je over distributie en infrastructuur moet denken. Steeds meer mensen leggen zonnepanelen op het dak of verenigen zich in energiecollectieven en bouwen of adopteren gezamenlijk een windturbine. De opgewekte stroom gebruiken ze zelf of leveren ze terug aan het net. Daar moet je als netbeheerder dan dus wel klaar voor zijn!

‘Maatschappelijke en klimatologische veranderingen beïnvloeden de vraag naar energie. Dat heeft onder andere tot gevolg dat van oudsher bekende verbruikspieken verschuiven of dat er nieuwe ontstaan. Zo zorgen elektrische auto’s voor een nieuwe piek tussen 17.00 en 20.00 uur ’s avonds, als mensen thuiskomen en de auto ‘aan de oplader’ hangen. Een ander voorbeeld: vroeger zorgden energiebedrijven dat hun netwerk berekend was op de piekenergievraag in november en dan zaten ze de rest van het jaar goed. Inmiddels moeten we meer rekening houden met de terugleverpiek in juli, wanneer alle zonnepanelen overuren draaien en hun stroom terug het net in pompen.’

Investeringsbehoeften

‘Deze ontwikkelingen hebben een flinke impact op de investeringsbehoeften van de energiebedrijven. Moet je investeren in een netwerk dat is toegerust voor de grootste pieken uit het verleden, terwijl niet zeker is of die capaciteit in de toekomst nog nodig is? Complicerende factor daarbij is dat er wel grote trends waarneembaar zijn, maar dat niemand nog precies weet waar het heen gaat. Onze sector is dus enorm alert op de ontwikkelingen en zet onder andere sensing, slimme meters en analyses van big data in voor efficiencyverbetering en voorspellingen. We zoeken daarbij vooral naar flexibel in te zetten oplossingen. Dat kan betekenen dat je gebruikmaakt van opslagtechnologie of bijvoorbeeld de flexibiliteit in het energiegebruik bij klanten benut. Dat kan wanneer energieleveranciers werken met variabele tarieven en tijdens daluren goedkope stroom aanbieden voor het opladen van de elektrische auto, of een hogere prijs bieden voor teruggeleverde elektriciteit in tijden van een hoge vraag naar stroom. Maar je kunt ook denken aan tijdelijke technische oplossingen, zoals mobiele buurtbatterijen.’

We hebben het nu steeds vooral over elektriciteit: hoe zit het met aardgas?

Jurjus: ‘De ontwikkelingen zijn de laatste jaren in een stroomversnelling geraakt, niet alleen door de klimaatdiscussie, maar ook door de aardbevingsproblematiek. We beschikken in Nederland over een fantastische, zeer betrouwbare gasinfrastructuur, maar de vraag is hoelang gas nog een grote rol speelt in onze energiemix. De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur kwam recentelijk met een rapport dat aangeeft dat de positie van gas afneemt, ten gunste van die van elektriciteit. In de gebouwde omgeving gaan we toe naar een hybride systeem, waarbij het primaat ligt bij elektriciteit, met gas als back-up voor als de energievraag extra hoog is.’

Hoe gaat uw sector in dit kader om met vervangingsvragen?

Jurjus: ‘Ook hier zie je een parallel met de drinkwatersector: het gas- en het elektriciteitsnetwerk hebben een levensduur van tussen de 50 en 60 jaar. Omdat veel netwerken in de jaren 50 en 60 van de vorige eeuw zijn aangelegd, staan we aan de vooravond van een grote vervangingsronde. De vraag of je nu moet beginnen of toch

nog even kunt wachten, wordt dus steeds actueler, zeker voor gas. Maar je moet je ook afvragen of je wel opnieuw een landelijk netwerk moet aanleggen, dan wel aan kleinere, decentrale oplossingen moet denken. Gezien het verwachte grotere aanbod van windenergie van de Noordzee en uit Duitsland in de komende jaren ben ik geneigd te denken dat je beter kunt zorgen voor een landsdekkend elektriciteitsnetwerk, zodat je vraag en aanbod goed bij elkaar kunt brengen.’

Afstemmen investeringscycli

‘Een ander aspect aan vervanging is de wens om lokaal of regionaal werkzaamheden te bundelen, dus om investeringscycli van energie- en drinkwaterbedrijven op elkaar af te stemmen. Dat heeft veel voeten in de aarde, maar kan leiden tot flinke besparingen en minder overlast voor burgers en bedrijven. Maar of het in de praktijk haalbaar is, durf ik niet te zeggen: in ieder geval zal de overheid hierin de regie moeten nemen. In het kader van dijkversterking is onlangs bijvoorbeeld een convenant gesloten om alle werkzaamheden met betrekking tot infrastructuur te coördineren, onder regie van het waterschap. Dat moet zich in de praktijk nog bewijzen, maar het is een begin.’

Net als de drinkwatersector hebben energienetbeheerders te maken met precarioheffing op hun infrastructuur door de gemeenten: wat is het standpunt van Netbeheer Nederland rondom dit onderwerp? Ziet u er meerwaarde in om samen met Vewin op te trekken op dit dossier?

Jurjus: ‘Netbeheer Nederland is tegen de precarioheffing, omdat hiermee sprake is van een verborgen belastingheffing. Samen met Vewin en Energie-Nederland, de brancheorganisatie van energieleveranciers, stellen we dit ter discussie en vragen we de politiek om precario op het energienet af te schaffen.’

Hoe ziet de toekomst van uw sector eruit?

Jurjus: ‘Dat weet niemand precies, maar dat het anders zal zijn dan tot nu toe, staat als een paal boven water. De belangrijkste drivers achter de ontwikkelingen zijn de veranderende behoeften van mensen en de technologie. Mensen zoeken steeds meer naar de menselijke maat, naar manieren om zelf belangrijke zaken in hun leven en hun omgeving vorm te geven. En bij energievoorziening kan dat. We leven in een interessante periode, het einde van het tijdperk van de fossiele brandstoffen. Dat levert nu een transitie en dus een paar decennia onduidelijkheid op. Maar als we straks de nieuwe energiebronnen hebben ontsloten en vooral goed met elkaar kunnen delen, zal er ook weer een stabiele periode volgen.’

Succesvolle samenwerking Vewin en UvW

'Brussel moet geen eiland zijn'

Dit voorjaar eindigde de termijn van Gerard Doornbos als bestuurslid van de Unie van Waterschappen (UvW). Als portefeuillehouder Internationale Zaken was hij ruim zes jaar medeverantwoordelijk voor het reilen en zeilen bij Bureau Brussel, het gezamenlijke kantoor van de Unie en Vewin. Hoe belangrijk is deze vooruitgeschoven post bij de EU eigenlijk?

Officieel eindigde zijn (tweede) termijn al in maart 2015, maar in verband met bestuurswisselingen na de waterschapsverkiezingen werd Doornbos verzocht nog enige maanden aan te blijven. Inmiddels is Hein Pieper (dijkgraaf Waterschap Rijn en IJssel) binnen het UvW-bestuur verantwoordelijk voor Internationale Zaken. Doornbos blijft nog wel dijkgraaf van Hoogheemraadschap van Rijnland.

Als portefeuillehouder Internationale Zaken was Doornbos in het Unie-bestuur ruim zes jaar medeverantwoordelijk voor het reilen en zeilen bij de gezamenlijke vertegenwoor-

diging van Vewin en UvW in Brussel. Met als doel: het behartigen van de belangen van de Nederlandse drinkwaterbedrijven en waterschappen bij instellingen van de Europese Unie. Samen met Renée Bergkamp (Vewin), Esther Boer en Tom Bijkerk (beiden van Bureau Brussel) kijkt Doornbos terug op de samenwerking in de afgelopen jaren.

Waarom is ooit gekozen voor een bureau in Brussel, en dan nog wel gecombineerd met de drinkwaterbedrijven?

Doornbos: 'Op zich is het inderdaad best bijzonder dat wij een bureau in Brussel heb-

ben, dat hebben niet veel andere landen, ook omdat de watersector daar vaak anders is georganiseerd. De discussie over water binnen Europa verloopt eigenlijk langs twee sporen: afvalwater en drinkwater. Vewin en de Unie traden dus eerst apart op, elk op hun eigen terrein. Op een gegeven moment hebben we onze knopen geteld en overwogen dat we samen verder zouden komen dan apart. Dat leidde in 2004 tot de oprichting van Bureau Brussel. Het kost geld, maar het levert ook veel op. Voor ons heeft deze vertegenwoordiging door de jaren heen zijn waarde meer dan eens bewezen.'

'Dat klopt', vult Bergkamp aan: 'Een vooruitgeschoven post in Brussel is veel waard. Als je het goed doet, hoor je dingen sneller en kun je op de relevante plekken en momenten je boodschap naar voren brengen. Als je in Brussel vertegenwoordigd bent, kun je bij heel veel overleggen aanschuiven, bij het Europees Parlement en de Europese Commissie.'

Doornbos: 'Als je niet permanent aanwezig bent in Brussel, mis je veel: het is toch een kwestie van een uitgebreid en sterk netwerk ontwikkelen. En dat begint ermee dat mensen je kennen en vertrouwen.'

Een jaar of 10, 20 geleden was samenwerking tussen waterschappen en drinkwaterbedrijven niet zo vanzelfsprekend: is dat veranderd?

Bergkamp: 'Mede door het Bestuursakkoord Water weten de waterschappen en de drinkwaterbedrijven elkaar steeds beter te vinden, doordat we steeds integraler zijn gaan opereren. In het verleden hadden we nog wel eens de neiging ons te beperken tot ons eigen stukje. Naarmate we meer over de schutting zijn gaan kijken en elkaar beter hebben leren kennen, is de koudwatervrees verdwenen en is de samenwerking sterk verbeterd. De belangen blijken vrijwel altijd in elkaars verlengde te liggen of zelfs te overlappen. Bureau Brussel is daar een goed voorbeeld van. Heel soms is er nog wat discussie, maar daar komen we altijd goed uit.'

Doornbos: 'We hebben hier in Nederland regelmatig bestuurlijk overleg over de Brusselse dossiers. Als we het eens zijn geworden, zijn de lijnen naar Esther Boer en Tom Bijkerk kort. Zij zijn elke week een halve dag voor overleg op kantoor bij Vewin en een halve dag bij de Unie. Ze hebben rechtstreeks contact met de inhoudelijke experts binnen onze organisaties, en zijn ook andersom direct voor iedereen bereikbaar. Dat is belangrijk, want Brussel moet geen eiland vormen.'

Hij vervolgt: 'We doen trouwens niet alles samen: de Unie is ook lid van de Europese koepel EUWMA, de European Union of Water Management Associations. Voor Vewin is dat niet zinnig, want deze organisatie richt zich meer op watermanagement en oppervlakte- en afvalwater. Wij voeren daar al jaren het secretariaat van en leveren de secretaris-generaal. Omdat EUWMA een

door de Commissie erkende vertegenwoordiging van deze sector is, biedt ons dat ook allerlei interessante ingangen.'

Boer: 'Het gaat daarbij niet alleen om 'zenden': een belangrijk onderdeel van ons werk is luisteren, en relevante ontwikkelingen volgen en analyseren. Wij signaleren discussies zo vroeg mogelijk, zowel via de formele gremia als via informele kanalen. Zo hebben we onder de naam Water Lobby Group maandelijks informeel overleg met een aantal lobbyisten en lobbyorganisaties in Brussel. Maar we beperken ons niet alleen tot ons 'waternetwerk': ook uit de hoek van de landbouw, de economie of de handel komen ontwikkelingen die relevant zijn voor de Nederlandse watersector.'

Vewin en de UvW zijn wel beide lid van de Europese koepel van waterbedrijven EurEau. Hoe is de samenwerking binnen EurEau geregeld?

Boer: 'EurEau is een belangrijk vehikel voor ons. De organisatie kent drie commissies die de gezamenlijke standpunten van de Europese sector voorbereiden: Drinkwater, Afvalwater en Economie. Het is dus belangrijk dat je dáár je geluid laat horen. Zeker als je beseft dat binnen de gehele Europese Commissie maar zo'n 30, 40 mensen werken aan het onderwerp 'water'. Als je hen kunt helpen met betrouwbare input die hun werk makkelijker maakt, dan creëer je een goede gelegenheid om je standpunten naar voren te brengen.'

Bijkerk: 'En dat lukt aardig: in elk van de drie EurEau-commissies zijn wij goed vertegenwoordigd. Via vertegenwoordiging in EurEau en via deze commissies nemen we ook deel aan allerlei overleggen met het Europees Parlement en met ambtenaren van de Europese Commissie. Met name die laatste praat natuurlijk veel liever met één vertegenwoordigende partij dan met afzonderlijke organisaties van 28 landen. Via EurEau openen er zich voor ons dus deuren die anders gesloten zouden blijven.'

Hoe belangrijk is Brussel eigenlijk voor de Nederlandse watersector?

Bergkamp: 'Tot vorig jaar zou ik zonder twijfel zeggen: 'Heel erg belangrijk!'. Maar door het aantreden van de nieuwe commissie, en met name commissaris Juncker, is de situatie nu even wat minder duidelijk. Er lijkt een periode van introspectie en zelf-

reflectie ingetreden, waardoor er nauwelijks nieuwe wetgeving wordt ontwikkeld. Tegelijkertijd kun je het belang natuurlijk moeilijk onderschatten: de Kaderrichtlijn Water en de Grondwaterrichtlijn vormen de basis voor ons functioneren, dat zijn onze ankerpunten.'

Doornbos: 'Ik denk dat inmiddels zo'n 80% van onze wetgeving is gebaseerd op Europese regels. Wat alleen maar aangeeft hoe belangrijk het is om vroeg in het proces aan tafel te zitten bij de juiste personen in Brussel...'

Bijkerk: 'Als wetgeving nog in de zogeheten 'potloodfase' is, bij de Commissie, kun je nog zaken bijsturen. Later, als het eenmaal op papier staat, blijft regelgeving voor zo'n 80% onveranderd, óók tijdens de verdere parlementaire behandeling.'

Brengt het Europese voorzitterschap volgend jaar nog kansen mee voor de watersector?

Doornbos: 'Dat ligt gevoelig: Nederland als geheel staat op het onderwerp 'duurzaamheid' nu eenmaal niet bepaald vooraan in Europa. We moeten dus oppassen ons niet te veel op de borst te kloppen. Anderzijds heeft juist de watersector heel wat te bieden. Onze drinkwaterbedrijven zijn internationaal toonaangevend op het gebied van kwaliteit en recycling. En de waterschappen lopen voorop met duurzame initiatieven zoals het terugwinnen van energie en grondstoffen, nog afgezien van de hoge zuiveringsprestaties in de rwzi's.'

Bergkamp: 'We verwachten daarom bijvoorbeeld ook veel van de bijeenkomst van het EIP Water, in Leeuwarden. Dat is een prachtige gelegenheid om Europa te laten zien wat we allemaal kunnen. Inhoudelijk heeft de regering een aantal speerpunten opgesteld voor het voorzitterschap, met een enkel accent op watergebied. Ik hoop dat Nederland in ieder geval versnelling kan bewerkstelligen rondom de studie naar residuen van geneesmiddelen in het oppervlaktewater, die de Europese Commissie eerder heeft aangekondigd. Dit is essentieel om daarna te kunnen komen tot een nationale sluitende ketenaanpak voor dit probleem.'

Waterstelling

'Drinkwaterlessen verplicht in het lespakket op elke basisschool'

In deze rubriek leggen wij steeds een stelling voor aan drie personen die op de een of andere manier te maken hebben met water en het onderwerp van de stelling.

Agnes Maenhout
directeur Wateropleidingen

'Wateropleidingen is hét opleidingsinstituut voor de watersector. Voor en door professionals om de praktijkgerichte waterkennis op peil te houden. Met die achtergrond heb je natuurlijk ook een visie over de leerketen, die start met het basisonderwijs. Ja, drinkwaterlessen horen thuis op de basisschool. In een waterland als Nederland is waterkennis een onderdeel van de algemene ontwikkeling van elk kind.

Ik put uit mijn eigen jeugd, in de vijftiger jaren in de vorige eeuw. Geboren op een boerderij in Zeeuws-Vlaanderen: de aardappelen, erwtjes en boontjes kwamen van het land, de appels, peren en bessen uit de boomgaard. De melk kwam van de koe en met regelmaat moest een kip eraan geloven. De potkachel met kolen gaf warmte en een lamp met gaskousje verlichtte de woonkamer. Het water kwam uit de pomp, waarna het 'gebruikte' water een beroep deed op het zelfreinigend vermogen van de kreek. Geen supermarkt, geen verpakkingsberg, geen leidingen, een hele korte lijn van bron tot tap. Hoe eenvoudig kan het zijn?

Natuurlijk wil ik niet pleiten om terug in de tijd te gaan. Naar de waterpomp die 's winters vastgevroren was en het water dat altijd koud was. Wel wil ik pleiten voor basic waterkennis op elke basisschool: wat is water, wat gebeurt er zonder water, en ook waar komt het kraanwater vandaan, en waar gaat het gebruikte water naartoe? Nu is water te gewoon. Via de basisschool kan de 'water-black box' veranderen in een open transparant inzicht. Deze kennis is net zo belangrijk als geschiedenis, als aardrijkskunde, als gezondheid, als het weer, als...

Wellicht willen dan meer meisjes en jongetjes iets met water doen. Waterbeheerder, drinkwatermaker of nautisch specialist. En dan, dan zijn ze voor het leven verknocht aan het water, net als ik.'

'Als sectororganisatie van het basisonderwijs worden wij wekelijks bevroegd op ons standpunt over het verplichten van een specifiek lespakket of training. Zwarte Piet-les voor de bovenbouw, Engels voor kleuters, een derde lesuur gym. Stuk voor stuk sympathieke bewegingen, maar een verplichting zou geen recht doen aan onze vrijheid van onderwijs. Daarom ben ik, hoe belangrijk ik het thema ook vind, geen voorstander van verplichte drinkwaterlessen op iedere basisschool.

Basisscholen in Nederland mogen zelf bepalen waar ze voor staan, via welke weg ze hun leerlingen willen begeleiden en voorbereiden op de middelbare school. De Onderwijsinspectie ziet erop toe of de school de kerndoelen behaalt. Door het onderwijs dicht te timmeren met verplichte vakken, geef je de school minder ruimte om zich te profileren. Zo krijgen we eenheidsworst.

Bovendien denk ik dat een verplichting geen garantie biedt voor de kwaliteit van de les. Wil je maatwerk bieden, dan kijk je als school naar wat aansluit bij de behoefte van de groep en de voorkennis die kinderen al hebben vanuit huis. Het thema '(drink)water' leent zich perfect om mee te rekenen, over te schrijven, te lezen en te praten. Dat gebeurt ook al volop in het onderwijs.

Scholen die inspiratie zoeken, kunnen terecht bij Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG). Dat is een beweging die goede voorbeelden rond onder andere dit thema deelt. Al 88 gemeenten in Nederland maken gebruik van deze aanpak. Hoewel de voordelen van water (gratis en gezond) misschien pas op latere leeftijd écht tot mensen doordringen, wordt de basis van bewustwording en een positieve associatie al in de basisschoolleeftijd gelegd. Dus: verplichten nee, stimuleren ja!

Rinda den Besten
voorzitter PO-Raad

Marjan van Giezen
afdelingsmanager/plv. directeur Water en Bodem
DG Ruimte en Water, ministerie van
Infrastructuur en Milieu

'Nederlandse kinderen weten – gelukkig – niet beter of ons drinkwater is lekker, schoon en veilig. Maar laten we ze vooral ook leren hoe je de grondstof (grond- en oppervlaktewater) schoonhoudt. Hoe we met elkaar zorgen dat industrie en landbouw niet te veel stoffen lozen in de rivieren en in de bodem. En laten we de kinderen ook leren wat ze zelf kunnen doen zodat het afvalproduct – rioolwater – niet te vies wordt. Wat mag er wel en niet in het riool? Kortom: leer kinderen over de hele waterketen! Want als kinderen dat nu leren, zorgen we daarmee voor schoon water in de toekomst!

Oefening nooddrinkwater Brabant 'Opdracht geslaagd: 1.200 flesjes gevuld'

De Drinkwaterwet verplicht de drinkwaterbedrijven om bij uitval van de reguliere drinkwatervoorziening te zorgen voor de levering van nooddrinkwater. In 2011 hebben de bedrijven een samenwerkingsovereenkomst afgesloten om elkaar te helpen bij de inzet van nooddrinkwater. Hierin is onder andere opgenomen dat er regelmatig geoefend wordt. In september van dit jaar gebeurde dat in Brabant.

De tien drinkwaterbedrijven hebben in hun landelijke pooling-contract afgesproken dat ze een beroep kunnen doen op elkaars nooddrinkwatermateriaal. Nooddrinkwater is water – bestemd voor consumptie – dat bij een verstoring niet via het reguliere distributienet wordt geleverd. De drinkwaterbedrijven plaatsen in zo'n geval een nooddrinkwatervoorziening, op distributiepunten die de gemeenten tevoren aanwijzen. Zo'n voorziening bestaat uit een zogeheten flexitank (een flexibele kunststof tank met een inhoud

van 10 - 15 m³) en tappunten (kraanstellen). De tank wordt met een slang aangesloten op een handpomp waarmee het drinkwater met een volgende slang richting het kraanstel gaat.

De flexitanks worden bij de distributiepunten neergelegd en door tankwagens gevuld met drinkwater. Inwoners kunnen dan met schone jerrycans, flessen of waterzakken drinkwater tappen. Voor dit 'nooddrinkwater' geldt een kookadvies van drie minuten, omdat het

niet zeker is dat flessen of jerrycans van consumenten altijd hygiënisch betrouwbaar zijn. De distributiepunten moeten geschikt zijn om maximaal 2.500 burgers te voorzien van minstens 3 liter drinkwater per persoon per dag. Dit heeft te maken met de beheersbaarheid van de uitgifte van nooddrinkwater.

Samen sterker

Door samen te werken, hebben de tien drinkwaterbedrijven voldoende materiaal om in de meest realistische rampenscenario's nooddrinkwater in te zetten. Voor het vullen van de flexitanks op de distributiepunten is veelal externe tankwagencapaciteit ingekocht. Naast flexitanks met kraanstellen beschikt een aantal drinkwaterbedrijven over aanvullende middelen om nooddrinkwater te leveren, zoals gevulde 5 liter waterflessen voor de eerste 24 uur van een calamiteit of crisis. De flessen worden afgenomen bij de bottelarij van drinkwaterbedrijf WMD. Hier kunnen per dag maximaal 10.000 flessen van 5 liter worden geproduceerd.

Het landelijke poolingcontract gaat verder dan alleen de uitleen en het op locatie klaarzetten van de nooddrinkwatervoorziening. Drinkwaterbedrijven kunnen ook gebruikmaken van elkaars personeel (voor technische ondersteuning op de distributiepunten), van transportcontracten met derden (voor de levering van tankwagens) en van vulpunten (waar het nooddrinkwater in een flexitank of tankwagen wordt gepompt).

Samenwerking met gemeente

Een punt van aandacht is de samenwerking met crisispartners bij de levering van nooddrinkwater. Zo is de politie verantwoordelijk voor handhaving van de openbare orde op de distributiepunten. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het verzorgen van logistieke ondersteuning, zoals de doorlevering van nooddrinkwater naar niet of minder zelfredzamen. Goede samenwerking en afstemming begint al in de preparatiefase, bij het maken van afspraken. In het landelijk samenwerkingsconvenant tussen drinkwaterbedrijven, politie- en veiligheidsregio's is afgesproken dat partijen de organisatie rondom nooddrinkwater voorbereiden en vastleggen in de gemeentelijke draaiboeken.

Oefening in Geldrop

Daarnaast is het van belang dat regelmatig wordt geoefend met de inzet van nooddrinkwater. Een voorbeeld is de recente oefening die de gemeente Geldrop/Mierlo eind september in samenwerking met Brabant Water, Dunea, WML en Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost organiseerde. Er werden op drie locaties in Geldrop nooddrinkwaterdistributiepunten ingericht. Om een oefening zo realistisch mogelijk te maken, zijn er veel 'klanten' nodig. Daarom had Brabant Water scholieren in de omgeving gevraagd mee te werken aan de oefening. Zij kwamen nooddrinkwater tappen bij het distributiepunt. In totaal zijn zo'n 1.200 flesjes gevuld. Behalve de waterflesjes kregen de scholen ook het lesprogramma 'Les je dorst' aangeboden.

Lessons learned

Doel van de oefening was om met Brabant Water, WML, Dunea, de gemeente en Veiligheidsregio de onderlinge samenwerking te oefenen. Tijdens de oefening keek een observatieteam of de vooraf opgestelde oefendoelen werden behaald. Het ging daarbij vooral om de rolverdeling, de communicatie en de samenwerking tussen de drie betrokken drinkwaterbedrijven onderling, én met de gemeente en de Veiligheidsregio.

Rolverdeling

Er wordt in de rolverdeling bij pooling onderscheid gemaakt tussen het vragende en het leverende drinkwaterbedrijf. Brabant Water trad bij deze oefening op als vragende partij. Dunea en WML, de leverende partijen, waren verantwoordelijk voor het afleveren van een flexitank op de juiste locatie en het bedrijfsklaar maken daarvan. Het vullen van de tanks gebeurt door één tankwagen die het vragende bedrijf op afroep bestelt bij een transporteur in de omgeving. Daarna draagt het leverende bedrijf de verantwoordelijkheid voor de ingebruikname van de tank over aan het vragende bedrijf.

Met de transporteurs zijn prestatieafspraken gemaakt over capaciteit en beschikbaarheid. Het hele jaar door moet binnen 4 uur na een verzoek een vrachtwagen beschikbaar zijn. Voordat de tankwagens kan worden ingezet, moet deze gedurende 30 minuten volgens strikte eisen gereinigd worden. Daarna gaat de auto naar een punt om drinkwater te tanken.

Bestuurlijke bijeenkomst Samenwerken aan Water

Volgende stap in samenwerking in waterketen

Op donderdag 15 oktober jl. vond in Utrecht de bestuurlijke bijeenkomst Samenwerken aan Water plaats. Voor het eerst waren de drinkwaterbedrijven ook op dit niveau vertegenwoordigd. Op de bijeenkomst vond de officiële lancering plaats van de Kansenkaart Waterketen, die eerder deze maand al werd aangeboden aan de minister van IenM.

De bijeenkomst was bedoeld om een actueel beeld te schetsen van de waterketensamenwerking en de rol van de drinkwaterbedrijven te belichten. Sinds de ondertekening van het

Bestuursakkoord Water (BAW) hebben met name de waterschappen en de gemeenten zich georganiseerd in 49 samenwerkingsregio's. In enkele gevallen zijn de drinkwaterbedrijven ook

angehaakt. Voor de (afval)waterketen wordt op deze manier gewerkt om de drie hoofddoelstellingen van het BAW te bereiken: kosten besparen ('minder meerkosten'), de kwaliteit van het sys-

teem verbeteren en de personele kwetsbaarheid verminderen.

Inspiratie

Het BAW is in het voorjaar van 2011 ondertekend en heeft het jaar 2020 als horizon. In sporttermen begint nu dus zo'n beetje 'de tweede helft' en daartoe gaf Hein van Stokkom (Unie van Waterschappen) namens Samenwerken aan Water vandaag de aftrap. PSV-directeur Toon Gerbrands inspireerde de aanwezigen met een verhaal over 'de maakbaarheid van succes'. Volledig commitment, vertrouwen en niet afwijken van kernwaarden zijn daarbij aspecten die niet alleen in de topsport belangrijk zijn, maar ook bij Samenwerken aan Water.

Ina Adema (VNG) sprak over het bouwen van krachtige, stormvaste allianties. In haar visie worden allianties tussen organisaties sterker als er ook allianties tussen personen door ontstaan: tussen bestuurders, managers én uitvoerders. Een reactie hierop uit de zaal: 'Belangrijk kenmerk van goede samenwerking is een goede onderlinge relatie. In die relatie moet je nu al investeren, doe dat niet pas bij problemen.'

Als afgevaardigde van de Unie van Waterschappen stelde Jan Oggel de vraag hoe de aanwezige organisaties bijdragen aan de ontwikkelingen op het gebied van innovatie en duurzaamheid in de waterketen.

Samenwerking met drinkwaterbedrijven

Namens Vewin vroeg Riksta Zwart de aanwezigen op welke concrete gebieden er nu mogelijkheden liggen. Dit leidde tot een aantal interessante suggesties vanuit de discussietafels:

Dit zei de zaal:

'Door bij elkaar in de keuken te kijken komt er meer inzicht in elkaars werkprocessen. Het te ontwikkelen vertrouwen is een onmisbare factor in de samenwerking.'

'Beheer van leidingen is gemeenschappelijke deler. Dit kun je voor elkaar doen, zoals al gebeurt bij Waternet, in Noordwijkerhout en rondom persleidingen.'

'Laboratoria van waterschappen en drinkwaterbedrijven samenvoegen.'

'Enkelen zijn van mening dat je via innovaties op termijn de waterkringloop moet sluiten: afvalwater wordt drinkwater. Als dat (nog) niet haalbaar is, dan is waterproductie uit afvalwater – bijvoorbeeld voor de landbouw, voor natuur, voor de boezem, etc. – een goede optie.'

'Van elkaars technieken leren: relinen van rioolbuizen kan al, waarom waterleidingen niet?'

'Wel zijn er belemmeringen in het fiscale stelsel, bijvoorbeeld bij de btw en de vennootschapsbelasting.'

Kansenkaart Waterketen

Als afsluiting van de bijeenkomst presenteerden de drie koepelbestuurders de gezamenlijk ontwikkelde Kansenkaart Waterketen, die eerder deze maand was aangeboden aan de minister van IenM. Deze kaart bevat zestien concrete voorbeelden van samenwerkingen die met drinkwaterbedrijven tot stand zijn gekomen. De voorbeelden zijn bedoeld als inspiratie om in 'de tweede helft' samen nieuwe initiatieven te ontwikkelen.

De kansenkaart is online te vinden via www.samenwerkenaanwater.nl.

Achterspiegel

Bij het afscheid van Martien den Blanken als directeur van PWN en als Vewin-bestuurslid op 30 oktober 2015

Denkend aan Noord-Holland
zie ik een fier PWN
opereren als betrouwbaar
drinkwaterbedrijf

nauw verbonden
met de natuur
staat innovatie
hier buiten kijf

duinen en kusten
smelten langzaam aaneen
ruimte verzonken
klinkt als muziek

nieuwe technieken
zuiveren dagelijks
stoere membranen
in eeuwige ritmiek

en aan de leiding
nimmer verzakend
staat één man
rustig bekwaam

wij kennen hem allen
Martien den Blanken
ik dank hem bij dezen
uit aller naam

Renée Bergkamp, vrij naar Hendrik Marsman

